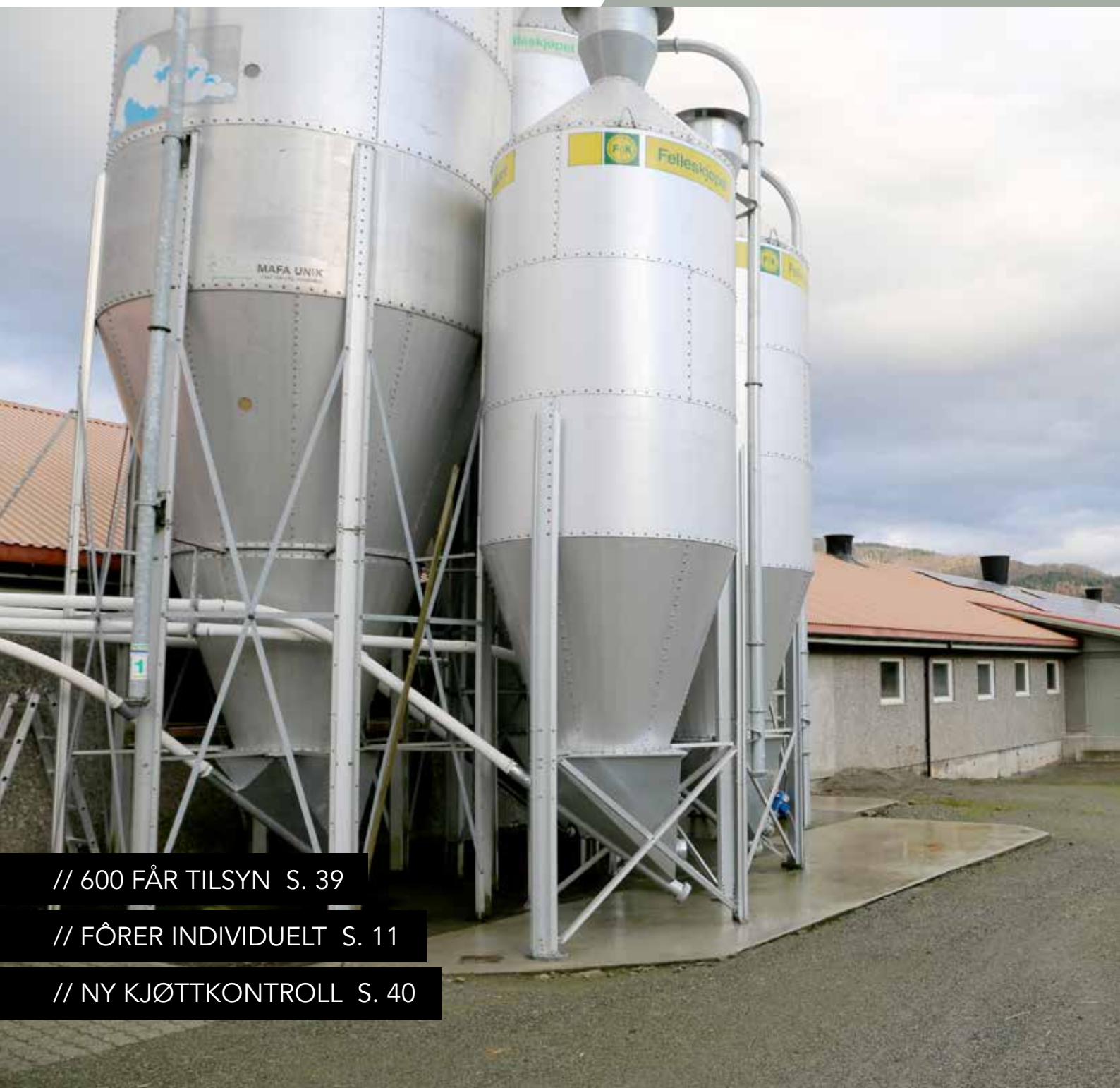

// 600 FÅR TILSYN S. 39

// FÔRER INDIVIDUELT S. 11

// NY KJØTTKONTROLL S. 40

SOYAPRISENE GÅR TIL HIMMELS | S. 28

HVA BETYR GRISENS SIGNALER? | S.30

Den viktige starten – Tilvekst i fødebingen

Praktiske prøver har vist opp til 2 kg økt tilvekst før avvenning.

Tidligere slakteferdig gris = god økonomi.

ER DET MULIG?

JÅ - det er mulig: **MED Uni Pre-FER** og Unifeeder

Uni Pre-FER er en jernholdig diett som består bl.a. av lettoptakelig og lett fordøyelige energi (melkepulver) sammen med jernkilder, essensielle oljer, smørsyre og vitaminer.

- * Primær jerntildeling * Hjelper til tarmutvikling
- * Tildeler energi – inneholder mye melk
- * Automatisk tildeling * Ingen injeksjonsskader
- * Senker derfor risiko for leddbetennelser
- * Mindre stress enn ved injeksjon
- * Fremmer rodetrang
- * Stimulerer føroptak

OBS: For å lykkes er det viktig at grisungene har rikelig tilgang til vann. Med tørt fôr (melke/jernpulver) i tillegg til purkemelk øker behovet for vann.

RESULTAT: Økt tilvekst og ei purke som er i bedre kondisjon ved avvenning.

Uni Pre-FER gis i 8-10 dager fra fødsel og så fortsettes det med spegrisfôr i Unifeeder.

Unifeeder – intelligent tildeling.
Til Uni Pre-FER og spegrisfôr.

Ammoniakk og lukt reduseres. 1-2 kg mer NH_3 pr tonn i gjødsla med Active NS!

Active NS er den mest gjennomtestede gjødseltilsetning på markedet.

20 gr./m³ = 10 kg til 500 m³

Med Active NS blir gjødsla mer homogen.

Hvis vi kjører ut gjødsel på morgenen etter at naboen har gått på arbeid og er ferdig før han kommer hjem, oppdager han det ikke, etter at vi har begynt å tilsette Active NS i gjødsla sier en dansk svineprodusent.

Forsøksresultater fra grisehus

Active NS reduserer ammoniakktilslipp i dyerommet med 45%

Forsøksresultater fra grisehus

Active NS reduserer lukt i dyerommet med 37%

Feltforsøk – husdyrgjødsel

Karbondioksidinnholdet reduseres med 54% etter 5 timer

Feltforsøk – husdyrgjødsel

Ammoniakkinnholdet reduseres med 28,8% etter 5 timer

Kunne du også tenke deg å optimalisere gjødsla er du velkommen til å kontakte oss

www.husdyrsystemer.no

Dokumentasjon på:
www.fcsl.dk

Nærmeste forhandler på www.husdyrsystemer.no

Vi ønsker deg og din gris!

Nortura tilbyr:

- Best gris
- Beste merkevarer
- Best livdyrtilbud
- Best rådgivningstilbud
- Prisledende leveringsvilkår

Edelgris er markedets beste smågris

Les mer på medlem.nortura.no eller kontakt

Nortura medlemssenter tlf. 955 18 400

Nortura
bondens selskap

DATA	Er du ajour med Ingris-registreringer for 2020?.....	43
DIVERSE	Lite ulovlig GMO.....	6
	Hvordan blir fremtiden? [styremedlemmets sak].....	6
DYREVELFERD	600 besetninger får tilsyn – dette bør du legge vekt på.....	39
FØRING OG STELL	Kan føre individuelt [tema før].....	11
	Fiber er ikke fiber, heller ikke til smågris [tema før].....	14
	Sterkere føring og fiber rundt fødsel [tema før].....	16
	Miljøfør øker sakte, men sikkert [tema før].....	18
	De valgte å gi gass [tema før].....	20
	Insektprotein i laks- og kyllingfôr [tema før].....	22
	Biokull positivt for smågris [tema før].....	24
	Høyenergifôr gir høyest dekningsbidrag [tema før].....	25
	Mer energi- og proteinrikt fôr [tema før].....	26
	Kraftfôrpriser januar 2021 [tema før].....	27
	Sender soyaprisene til himmels [tema før].....	28
	Ekstra tillegg for GMO-fri soya [tema før].....	28
FORSKNING	Rånesmak – et stort forskningsområde.....	38
INTERNASJONALT	Import fra Storbritannia 2021.....	42
KJØTTMARKEDET	Ny kjøttkontroll for bedre kvalitet og dokumentasjon.....	40
LEDER	Atskillig friskere fôrpris [leder].....	5
	Grisens signaler [leder].....	5
UTDANNING OG KOMPETANSE	Hva betyr grisens signaler? [studiekurs].....	30
	Hvorfor gjør grisen som den gjør? [studiekurs].....	32
	Hvordan utvikle øyne for dyr? [studiekurs].....	34
	Barnefordeling [studiekurs].....	44
ØKONOMI	Økonomisk trygghet for framtida [direktøren direkte].....	10

Forsidebilde: Føring er et stort og viktig tema for alle svineprodusenter, og Svin har det som eget tema i denne utgaven. Her fra et grisehus i Etne, Vestland.
[Foto: Tore Mælumsæter]

FAGBLAD FOR SVINEPRODUKSJON

Bladet utgis av Norsvin.
Bladet er medlem av Fagpressen og redigeres etter Redaktørplakaten.

Adresse: Storhamargata 44,
2317 Hamar

Telefon: 62 51 01 00 e-post: svin@norsvin.no

Ansvarlig redaktør: Tore Mælumsæter

Telefon: 906 48 563 e-post: tore.m@norsvin.no

Journalist: Frilanser Erling Mysen

Telefon: 905 77 560 e-post: er-mys@online.no

Abonnement: Mai Liss Grimsrud

e-post: mai-liss.grimsrud@norsvin.no

Annonsealg: Arne Henrik Sandnes

Tiurveien 24, 2380 Brumunddal

Telefon: 995 18 760

e-post: ahs@ahsmedia.no

Produksjon:

Hamar Media avd. Nydal

Antall nr. per år: 9 tidsskrifter

Pris/år (inkl. Svineportalen):

kr 875,- for medlemmer
kr 975,- for ikke-medlemmer
kr 550,- for studenter/elever
Kun Svineportalen ikke medlem kr 850,-
Kun Svineportalen medlem kr 750,-

Bankgirokonto: 6161.05.56093

- Husk å melde adresseforandring!
- Oppgi kundenr. ved henvendelse til oss.
- Abonnement er bindende til skriftlig oppsigelse foreligger.
- Ikke-kommersiell gjenbruk av redaksjonell tekst er tillatt når Svin oppgis som kilde.

Norsvinansatte:

Adm. direktør Olav Eik-Nes, 951 09 167 olav.eik-nes@norsvin.no

Organisasjonssjef Gustav Grøholt, 916 49 345 gustav.groholt@norsvin.no

Overveterinær Peer Ola Hofmo, 917 48 833 peer-ola.hofmo@norsvin.no

Kommunikasjonssjef Wenche Helseth, 950 82 542 wh@norsvin.no

Avlssjef Erling Sehested, 911 00 314 erling.sehested@norsvin.no

Fag- og seminsjef Målfrid Narum, 909 14 566 maalfrid.narum@norsvin.no

Ans. redaktør Tore Mælumsæter, 906 48 563 tore.m@norsvin.no

Seniorkonsulent Ingris Dyrre Johan Haug, 977 51 725 dyre-johan.haug@norsvin.no

Seniorkonsulent Ingris Solveig Kongsrud, 977 07 618 solveig.kongsrud@norsvin.no

Produksjonssjef Svein Erik Stavne, 915 29 210 svein-erik.stavne@norsvin.no

Øvrige ansatte, kontakt sentralbordet: (+47) 62 51 01 00

Vakttelefon distribusjon: 908 52 120

Betjent: man – fre 08:00 – 16:00 (15:30) lør – søn 08:00 – 12:00

TORE MÆLUMSÆTER
ansvarlig redaktør

Tore Mælumsæter

Atskillig friskere fôrpris

Det er urolige tider på de internasjonale råvarebørsene. Soyaprisene har gått kraftig opp siden desember i fjor, og de vil fortsette å stige. Prisøkningene bare på denne proteinråvaren kan komme til å øke prisene på svinefôr her hjemme med 15–20 øre per kg i løpet av svært kort tid.

Hva er det egentlig som skjer?

Den sterkeste prisdriveren på soya i de internasjonale markedene heter Kina. Landet bygger opp igjen sin fallerte svineproduksjon med voldsom kraft, og Kina har nå interne soyapriser som ligger over verdensmarkedets pris. Så lenge det er slik vil naturligvis verdens største svineprodusent gjerne betale godt for soya fra andre land. Andre tradisjonelle eksportland viser også tendenser til å ville prioritere hjemmemarkedet framfor eksport. Og det er spekulanter i markedet. Summen av dette betyr dyrere proteinråvarer.

I siste jordbruksavtale ble det forutsatt en soyapris på drøyt fire kroner kiloen. Nå nærmer de internasjonale prisene seg seks kroner. Ved en innblanding på 10 prosent soya i fôret vil en merpris på soya på halvannen krone fort øke norske kraftfôrpriser med 15 øre kiloen. Og for oss som bare kjøper GMO-fri soya, varsles det ekstra prishopp i mars.

Norske innkjøpsjefer og norske bønder får ikke gjort så mye med det. Men det vi kan gjøre noe med er å intensivere jobben med å utvikle norskproduserte alternative proteinkilder. Som svineprodusent kan du i hvert fall konstatere at du tilhører den delen av norsk kjøttproduksjon som bruker mest norske råvarer i kraftfôret allerede, om lag 80 prosent. Storfe- og fjørfeprodusenter ligger henholdsvis 10 og 20 prosent lavere enn det.

Poenget er imidlertid ikke å sette husdyrbønder opp mot hverandre. Poenget er at vi alle intensiverer jobben med å utvikle nye og alternative norske proteinkilder.

VI MENER:

«Poenget er at vi må intensivere arbeidet med å utvikle nye og norske proteinkilder»

Grisens signaler

Hva betyr grisens signaler?

Kan vi lære dem?

Hvordan kan vi lese på grisen om den har det bra?

Hvorfor gjør grisen som den gjør?

Hvordan kan vi utvikle øye for dyr?

Dette er noen av titlene på artiklene om dyrevelferd og forståelse av grisen som husdyr som vi denne gangen trykker i Svin, andre del av studiesirkelgrunnlaget som Norsvin har lagd for sine eiere og medlemmer i vinter.

De er skrevet av fagfolk med høy kompetanse om grisen som husdyr, og det stilles spørsmål som absolutt er verdt å tenke gjennom for alle som driver med gris. Hva skjedde egentlig etter at grisen ble domestisert, og hva er fortsatt igjen i husdyra våre av grunnleggende reaksjonsmønstre?

I svinebondens daglige dont er kanskje ikke dette spørsmål som ligger lengst framme i frontallappen. Men etter å ha lest de to første bøkene i den tredelte studieenheten, så vil jeg tippe at det er flere enn undertegnede som har fått noe å tenke på.

Mange savner nok de fysiske studiering-møtene. Det blir aldri det samme å drikke kaffe sammen på Teams. Men når situasjonen er som den er, må alle prøve å gjøre det beste ut av det. Kjenner jeg svineprodusentene rett, vil nok de fleste greie å gjøre nettopp det.

Lite ulovlig GMO

Mattilsynet fant i 2019 ulovlig innhold av genmodifisert materiale (GMO) i to prøver av importerte matvarer.

Svært få økologiske produkter og barnemat og allergi- og vegetarprodukter inneholdt sporforurensninger med GMO, mens et stort antall sportsprodukter, slankeprodukter og medisinske næringsmidler inneholdt slik forurensning.

Funnene ble gjort i Mattilsynets årlige overvåknings- og kontrollprogram for genmodifisering i mat, fôr og såvarer. Barnemat og allergi- og vegetarprodukter var i liten grad forurenset med genmodifisert materiale, mens mange sportsprodukter, slankeprodukter og medisinske næringsmidler var forurenset, primært med EU-godkjent genmodifisert soya. Det importeres altså få ulovlige genmodifiserte produkter til Norge, og

andelen produkter med sporforurensninger er relativt stabil.

I Norge er det ikke tillatt å selge eller markedsføre mat eller fôr som er fram-

stilt på grunnlag av genmodifiserte organismer uten godkjenning fra Mattilsynet. Det er per i dag ingen godkjente genmodifiserte mat-, fôr- eller såvarer i Norge.

STYREMEDLEMMETS SAK

Det er fint å møte andre bønder. Der synes jeg den årlige studieringen er fantastisk! Vi møtes hos hverandre, på tvers av ulike produksjoner, og diskuterer og utveksler erfaringer.

MARIA ØSTERÅS
Styremedlem Norsvin

Hvordan blir fremtiden?

Man blir inspirert! Tusen takk til Norsvin, som også i år, har laget et studieopplegg hvor svineprodusenter og andre eksperter deler sin erfaring og kunnskap: «På lag med grisen»!

Jordbruksforhandlingene nærmer seg, og Norsvin viser til at 70% av fjøsene har behov for å bygge om og oppgraderes til dagens krav/forventninger og behov. Byggekostnadene er høye, og det vil være behov for investeringsmidler for å kunne møte fremtiden. Dagens minimumskrav holder antageligvis ikke om 20 år. Vi må se inn i krystallkula, og det skal vi blant annet gjøre på neste styremøte: Hvordan ser svinenæringa ut om 15 år, og hvordan forberede oss på det?

Det som står for tur nå, er Mattilsynets nasjonale tilsynskampanje. Nå ønsker Landbruks- og matdepartementet oppdatert kunnskap om velferden i norske svinebesetninger og sjekke om driften er i tråd med regelverket. Vi er helt avhengig av forbrukerens tillit, og det viktigste hver enkelt kan gjøre er å sørge for at alt er i orden i sitt eget fjøs.

Norsvin Hedmark har sendt ut brev til svineprodusentene, hvor det oppfordres til å være imøtekomende og ta godt imot Mattilsynet. I diskusjoner underveis er det viktig å forklare hvordan og hvorfor man har tatt de valgene man har tatt ut fra dyrevelferd, og ikke av praktiske og tekniske årsaker. På kommende fylkesårsmøte skal to av våre lokale veterinærer fortelle oss hva vi er gode på, hva vi kan bli bedre på, og hva de tenker er god dyrevelferd i fremtiden. Det er også planlagt å arrangere et eget møte med Mattilsynet for alle svineprodusenter. Alt dette til sammen håper vi gjør at alle tar en ekstra runde med seg selv; kan jeg gjøre noe annerledes? Det jeg ender opp med hver gang jeg spør meg det selv, er JA, det kan jeg faktisk! Og det gjør at vi sakte, men sikkert, beveger oss fremover. Hele tiden.

Enkelt og greit!

Pålitelig, varig, dyrevennlig og lønnsomt utstyr i fjøset

Innredninger!

I stål, plast og betong.

Enkel rengjøring og høyt hygienenivå.

Utprøvede, varige og robuste løsninger

Ventilasjon –Klima !

PM—permanent magnet motoren har satt den nye standarden for landbruksventilasjon. Bedre funksjon, bedre driftsikkerhet, lavere installasjonskostnader og lavere energiforbruk. RLT samarbeider med og tilbyr service, komponenter og løsninger fra HOTRACO, SKIOLD og norske BRUVIK.

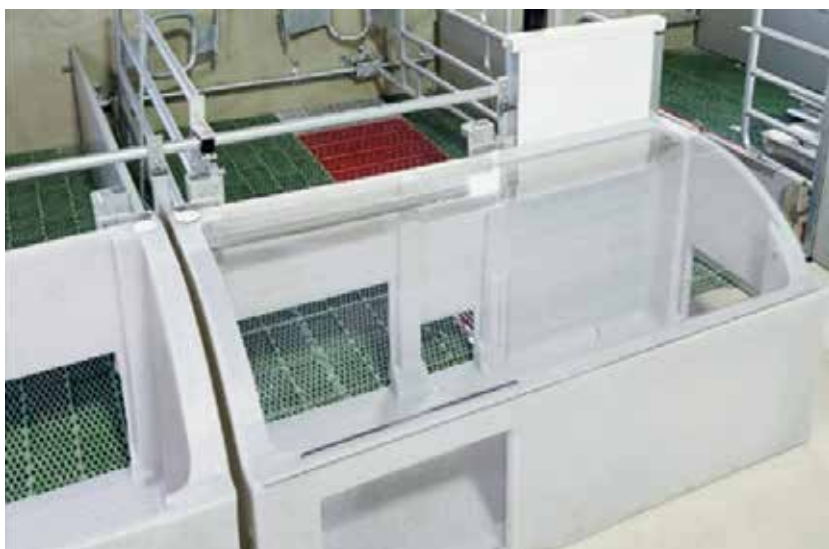
VI kan bistå med å legge en økonomisk god og optimal plan for utskifting og oppgradering av ventilasjons og klima anlegget ditt

Nyheter foring !

Distriwin Datamix våt, restløs og tørrforing

Datamix har satt standarden for pålitelig våtforing i Norge. Og med den nye Distriwin styringen settes igjen ny standard. Eneste styring av våtforing med egen PLS som sikrer at anlegget fortsatt arbeider selv om pc'en av en eller annen grunn stopper

Er du åpen for nye ideer?

Sjekk ut Vereijken smågrishjørne;

Youtube-søk på Vereijken piglet!

Komplett smågrishjørne i robust rotasjonsstøpt plast, transparent tak og integrert vannvarmesløyfe i bunn. To innganger og stengeluke for enklere skilling - behandling. Enkel tilgang fra gangen. Unik rektangulær komplett enhet. Kan kombineres med ulike type innredninger.

<https://vereijkenhooijer.nl/en>

JH Ministrø

Automatisk strøing av flis, halm, etc. Veldig aktuell ved dypstrø og til gulvforing. Aktuell løsninger for alle husdyrslag. Plassbesparende system med skinne oppheng og mulighet for automatiske dører mellom avdelinger og bygninger

Reime Landteknikk

Lidenskapelige og kompetente folk

Tlf. 51 56 10 80

www.rlteknikk.no

Bonde fengsles for 340 døde griser

En bonde på Jæren er dømt til åtte måneders fengsel etter at Mattilsynet fant 340 døde, og minst 45 skadede eller syke griser på gården hans.

Grisene i fjøset til bonden på Jæren levde under det retten kalte forferdelige forhold. I en rapport fra Mattilsynet skrev inspektørene at de under to tilsyn i 2017 fant minst 340 døde dyr. Flere av de døde dyrene lå i binger sammen med levende dyr. Minst 45 dyr ble avlivet under tilsynet, og minst 10 dyr døde av seg selv mens inspektørene var til stede.

Bonden drev med smågrisproduksjon. Fra sensommeren 2017 var det kraftig overproduksjon av svinekjøtt. Bonden forklarte i retten at han ikke fikk solgt smågrisene til slaktegrisprodusenter. Derfor forsøkte han å føre opp grisene selv. Økonomien var dårlig, arbeidsbyrden stor, og han var sliten og psykisk nedbrutt.

Økt gaupebestand gir kvotejakt

Økning i gaupebestanden gjør at Miljødirektoratet for første gang siden 2017 åpner opp for kvotejakt på gaupe i Nordland og Troms og Finnmark.

– Vi åpner nå forsiktig for kvotejakt for å forhindre skade på beitedyr i de to nordligste fylkene. Målet er at bestanden holder seg på Stortingets bestandsmål slik at rovviltneemnda kan ta over forvaltningsansvaret. En lav kvote gjør det også lettere å kunne iverksette skadefelling ved behov, sier Ellen Hambro, direktør for Miljødirektoratet.

Gaupebestanden har økt i Nord-Norge.

Lanserer frysetørket turmat

Nortura er i gang med en helt ny satsning i de gamle slakterilokalene på Nortura Otta.

– Det er utrolig stas å kunne meddele at vi snart lanserer frysetørket turmat fra Gilde. Interessen for friluftsliv er i vekst, og vi gleder oss til å supplere markedet med flere gode turmat-alternativer, sier kategorisjef i Nortura, Henriette Bergli Eriksen.

Gilde turmat vil komme for salg i vinter, og de første produktene som lanseres er brun lapskaus, pasta bolognese og biffgryte.

FØRST UT: De tre første turmatproduktene fra Gildes nysatsing på Otta.

Orkla felt for salg av usunn mat

Orkla er felt av Matbransjens Faglige Utvalg for sin TV-reklame for Safari-kjeks.

Utvalget mener reklamefilmen markedsfører usunn mat rettet mot barn. «De innklagede filmene benytter glade barn som danser og leker etter trendy

musikk. MFU vurderer reklamen til å oppmuntre barn og unge til å spise søte kjeks. Filmene er sendt på tidspunkter som ikke er forenlig med et slikt innhold», skriver MFU i en pressemelding.

Her dreier det seg om reklamefilmer som er sendt før klokken 21. (NTB)

Slakterieierne skal få mer

Ledelsen i Danish Crown overveide om andelsmodellen var den riktige. Nå vil de styrke eierskapet i slakterikonsernet, og sørge for bedre avkastning til andelseierne. Eierne skal knyttes tettere sammen med selskapet sitt, og få mer igjen når de forlater det. Styret i andels-selskapet har i sin nye eierstrategi lansert flere tiltak som skal styrke eierskapet, lojaliteten og stoltheten over å

være andelseier i Danish Crown. Mest konkret er et tiltak som gir eierne en større konsolidering på navn som i dag kalles en PA-konto, men som framover skal kalles eierkonto. I dag kan selskapet sette av opptil 50 prosent av konso-lideringen (resultatet) i selskapet på navn, men framover skal dette taket heves til 75 prosent.

Ny konsernsjef i Felleskjøpet Agri, Svenn Ivar Fure.

Ny konsernsjef i FK Agri SA

Svenn Ivar Fure er ansatt som ny konsernsjef i Felleskjøpet Agri. Fure kommer fra jobben som konsernsjef i NorSun, og er en industribygger med stort engasjement for norsk landbruk.

– Verdien den norske bonden skaper gjennom sitt eget samvirke Felleskjøpet har stor nasjonal betydning. Jeg ser frem til å utvikle Felleskjøpet som en positiv kraft for bonden og samfunnet, sier Fure.

Felleskjøpet Agri er Norges største leverandør av produkter og tjenester til landbruket i hele Norge. Selskapet er eid av

44 000 bønder og konsernet omsatte i 2019 for 16,2 milliarder kroner. Fure (45) tiltrer i jobben senest 1. juni 2021. Fure kommer fra stillingen som konsernsjef i NorSun, en ledende vestlig solindustrileverandør, hvor han siden 2017 har ledet selskapet og dets ekspansjonsaktiviteter.

Han har 15 års industrierfaring fra ulike lederroller i Aker Solutions, inkludert en periode som en del av konsernledelsen i selskapet. Han er fra Stryn i Nordfjord, og oppvokst på gård.

84 000 purker på en gård

Verdens største svineprodusenter vokser. Det er nå fire selskaper i verden som har over en million purker. Tre av disse, Wen, Muyuan og CP Foods, er kinesiske, men den fjerde, Smithfield, er amerikansk med kinesiske eiere.

Først på sjuende plass på lista over verdens største svineprodusenter finnes et selskap som ikke er kinesisk eid. Dette er amerikanske Triumph Foods med 492 000 purker. Totalt er det nå 34 selskaper i verden med over 100 000 purker. Det er tre selskaper mer enn for et år siden. Selskapet Muyuan har investert mens svinepesten har herjet, og har åpnet verdens største svinefarm der det er 84 000 purker på et sted, fordelt på 21 bygninger. Det vil si en halv gang mer enn hele Norges produksjon av gris på et sted.

Muyuan er nest størst på gris i verden med totalt 1,28 millioner purker knapt slått av Wen med 1,3 millioner purker. Størst vekst i antall purker siste år har imidlertid CP Foods hatt. De har vokst fra 800 000 purker til 1,15 millioner. [Landsbladet/Pig Progress]

Mer Gilde hos NorgesGruppen

Fra uke åtte vil Gilde-produkter få mer plass i hyllene i NorgesGruppens butikker.

– Det er gode nyheter at forbrukerfavorittene fra Gilde blir mer tilgjengelig for folk i Norges største dagligvareselskap. Nå blir det enda enklere å velge norsk kjøtt i butikken, sier Karolina Henriksen, konserndirektør i Nortura.

Gilde er en ledende kjøttmerkevare som alltid garanterer 100 prosent norsk kjøtt i sine produkter. Den nye avtalen mellom Norgesgruppen og Nortura vil gjøre Gilde langt mer tilgjengelig for folk flest. Norgesgruppen eier kjedebutikkene Joker, Kiwi, Spar og Meny. Avtalen gjelder kjøttdeig, karbonadedeig og biffer, og innebærer at Gilde øker sin totale markedsandel fra ca. 24 prosent til 28 prosent i Norge.

Latvia fri for klassisk svinepest

Klassisk svinepest er en smittsom og alvorlig sykdom hos svin. Norge og mange land i EØS har fristatus for sykdommen. Latvia har nå klart å bekjempe klassisk svinepest og omfattes ikke lenger av beskyttelsestiltak. Forskrift om særskilte beskyttelsestiltak mot klassisk svinepest i enkelte EØS-land har til hensikt å forhindre spredning av sykdommen til land med fristatus. Siden Latvia nå har oppnådd fristatus for sykdommen, kan landet fjernes fra lista over hvilke land beskyttelsestiltakene gjelder for. Konsekvensen av dette er at innførsel av levende griser, produkter fra dem og formeringsmateriale av svin fra Latvia, følger nå de ordinære bestemmelsene for innførsel.

Omsetningsavgiften ned

Omsetningsrådet har vedtatt en reduksjon på 10 øre per kilo i omsetningsavgiften på storfe og 40 øre per kilo på svin fra 1. januar 2021. Årsaken til reduksjonen er lavere reguleringskostnader i 2020, og en forventet fondsstørrelse over målsetningen ved inngangen til 2021. Omsetningsavgiften på purke/råne økes med 10 øre per kilo til 60 øre per kilo.

Økonomisk trygghet for framtida

Vi har lagt bak oss noen krevende år med dårlig økonomi og et negativt søkelys på dyrevelferd i norsk svineproduksjon. Tida er nå inne for å stake ut kursen for svinenæringas framtid.

OLAV EIK-NES
adm. direktør Norsvin

En kurs som må bygge på de muligheter som nasjonale og globale trender og målsettinger gir rom for. Trender og målsettinger som i enda større grad en tidligere bygger opp om behov for nytenkning og nye krav for å realisere en nasjonal og global bærekraftig matproduksjon. Regjeringas klimaplan 2021–2030 er et viktig premiss i framtidig utvikling av norsk svineproduksjon. En utvikling og målsettinger som bygger videre på norsk svineproduksjons utvikling de siste 20 årene. Det gir norsk svineproduksjon en unik posisjon for videreutvikling.

Jordbruksforhandlingene 2021 er året der det blir viktig å legge til rette for rammebetingelser som skal ta svinenæringa inn i de neste 10 årene. Langsiktig finansiell kraft må på plass for å sikre nyrekruttering til å dekke framtidig behov for norskprodusert svinekjøtt, utvikle produksjonssystemer for å realisere nye krav til dyrevelferd og dyrehelse, samt bidra til realisering av landbrukets og samfunnets klima- og bærekraftsmål. Bærekraftmålet må blant annet bestå av å redusere CO₂-utslipp med økt selvforsyning basert på norske råvarer, basert på FNs bærekraftsmål om å utrydde sult, oppnå matsikkerhet, mattrygghet, bedre ernæring og fremme bærekraftig nasjonal matproduksjon.

Norske svineprodusenter har tatt og tar et stort samfunnsansvar med å bygge videre på og utvikle vår unike dyrehelse som bidrag til enda mindre bruk av antibiotika, og redusert risiko for utvikling av antibiotikaresistens. Effektivitetsutviklingen har bidratt til økt bruk av norske råvarer som før til grisen med mindre behov for import. Dette vil bli videreført med økt satsing på biobasert verdiskaping og grønn konkurransekraft.

For å realisere morgendagens utvikling er tida nå inne for å gi svinebonden økonomisk trygghet og økonomisk handlingsrom gjennom årets jordbruksoppgjør. Det må skje gjennom å øke målprisen for å kunne gi en økonomisk inntjening samt realisere et stort etterslep på vedlikehold og økte kostnader. Tida er også inne for å etablere et statlig-privat samarbeid om prosjekt Friskere gris med SPF. Dette er svært viktig for å fortsette styrkingen av bærekraft- og klimaprojektet som vil gå over 10 år med en årlig bevilgning på kr 20 mill. Dette er også i tråd med Norges Bondelags ønske om finansiering av klimatiltak jamfør realisering av regjeringens klimaplan.

I tillegg til å sikre økonomisk handlingsrom gjennom jordbruksoppgjøret er det viktig at Norsvin sikrer økonomisk inntjening fra det internasjonale genetikkmarkedet til finansiering av presisjonsavl og genetisk forskning. Et arbeid som ifølge NHOs rapport «Biobasert verdiskaping-framtidsperspektiver» bidrar til økt grønn konkurransekraft tilsvarende 35 prosent av brutto verdiskapingseffekt på totalt 40 milliarder. Norsvin henter i dag inn ca. kr 50 millioner årlig fra sin internasjonale virksomhet til finansiering av dette området.

Bruker fire ulike fôrslag Kan føre individuelt

– Det nye fôringsregimet mitt har vært et stort pluss, særlig for meg som driver kombinert besetning, sier Terje Håheim. Han har ikke bare gode erfaringer fra tidligere fôringsanlegg.

TORE MÆLUMSÆTER
Etne, Vestland

Da han overtok driften for 17 år siden var det et eldre våtfôringsanlegg i grisehuset, og han hadde problemer med blant annet gjæring. For cirka fem år siden ble dette byttet ut med et resteløst Funki-anlegg. Det ble solgt dette ene anlegget i Etne, og det ble ganske snart problemer, ikke minst av teknisk art. Det verste var at de ikke greide å finne ut av feilene og få rettet dem opp. Det ble så ille at Felleskjøpet valgte å stoppe salget av dem.

BYGDE OM OG UTVIDET

Terje Håheim overtok i 2003 foreldingsbesetningen som også foreldrene hans hadde drevet. Da bygde han på, og utvidet med ny gjeldpurkeavdeling, slaktegris- og smågrisavdeling året etter.

– I 2020 begynte jeg sanering av grisehuset for å få SPF-status på grisene, og den statusen fikk jeg i desember 2020. Nå har jeg hatt tre SPF-puljer som har grisene, og resultatene ser lovende ut. I mitt hode ser smågrisene veldig jevne og fine ut, og det så jeg tydelig allerede i den første pulja. De vokser også fint i slaktegrisavdelingen nå. Jeg er spent på hva målingene vil vise når det gjelder tilvekst, sier Håheim.

Forts. neste side

FORNØYD: Etter mye slit med tidligere fôringsanlegg er Terje Håheim nå atskillig mer fornøyd i forhold til fôringsregimet sitt.

NY FØRINGSTEKNIKK

Da han sanerte til SPF ble det skiftet innredning og rister i fødeavdelingen. Han la nye gulv, skiftet rister i rekrutteringsavdelingen, og skiftet også ut det kranglete fødingsanlegget med et nytt lufttransportert system fra Agrisys. Det ble også bygd på en liten bufferavdeling og åtte nye slaktegrisbinger. Nå kan han lettere føre fram råner som skal VAK'es. Det har også muligens blitt litt luftigere i den gamle slaktegrisavdelingen.

– På nyåret i fjor svekket som kjent kronekursen seg mye, og alt som skulle kjøpes inn ble dyrere, både innredning, fødingsanlegg og rister. På toppen av dette gikk stålprisene opp i fjor sommer. Det er ikke mye som har blitt billigere nei, sier han.

I det gamle anlegget hadde han som sagt flere problemer, særlig av teknisk art. Men det var også en annen utfordring. Dette er som sagt en kombinert besetning, og smågrisrommet lå langt vekk fra førrommet. Dette genererte for mye restvann tilbake, slik at han måtte slite med å tappe ut av resttanken.

EN NY VERDEN

– Jeg tror Felleskjøpet lærte mye av disse erfaringene, og jeg tror at de ble

veldig glade for at de fikk sjansen til å selge meg det nye airfeed-anlegget Agrisys.

– Hva er de største fordelene med dette?

– Det er flere fordeler med dette anlegget. Den største fordelen slik jeg ser det er at du kan føre individuelt. Og du kan faseføre hver binge akkurat som du vil. Hele tida føres det med ferskt før siden vatnet tilsettes til slutt ved nedløpet til troa. Jeg har fire ulike forslag, Kvikk, purkefør, slaktegrisor og roepellets. Jeg kan mikse en middag av alt dette på den måten jeg vil.

Det er også mulig å føre uten vann, for eksempel i smågrisavdelingen. Du bestemmer sjøl vannprosenten. Vatnet settes til i nedløpsrøra, og de er lagd av plast. Ellers i fødingsanlegget er det rustfrie rør hvor det ikke transporteres vann og fuktig før. Fødingsanlegget kan også brukes til utføring av strø. Transporten av før og eventuelt strø skjer med trykkluft, sier Håheim.

UTVIKLES

Det skjer stadig produktutvikling i innendørsteknologien, og leverandøren tester nå mulighetene for bingeveing. Her er det snakk om veie-

enheter som legges i gulvet. Dette er ikke kommersielt utviklet ennå, men hvis dette kommer på plass vil en også kunne få kullvekter inn sammen med fødingsdataene. Da blir det mulig å sjekke førkurver i forhold til tilvekst og annet, og det blir enkelt å registrere tilvekst og førforbruk. Nøyaktig førmengde registreres i hver enkelt ventil.

OGSÅ TIL STRØ

I en stor binge kan du ha flere ventiler og nedløp, og hos Terje Håheim er det installert utføring av strø både i slaktegris- og smågrisavdelingen. Strøet har egne nedløpsventiler, men transporteres ut i de samme transportrørene som føret går i. Nedløpsrøret er formet som en Y som legger strøet i to binger, og så roter grisene sjøl strøet utover i bingen. Håheim bruker AJ-strø som leveres på tank. Dette er et biprodukt av hvetestrø, pelletert avrens av hvete. Det skal være godkjent både som strø og rotemateriale. En kan også bruke andre typer strø i anlegget.

NØYAKTIGHET OG VARIASJON

– Hva legger du mest vekt på i forhold til kvalitet på fødingsanlegget?

– At det ligger muligheter for nøyaktighet og variasjon i føringa. Viktig er det også at det hele tida kommer

SENTRALT: Garden ligger sentralt til i sentrum av Etne. Fjellene rundt Etne i bakgrunnen.

HJERTET: Slik ser hjertet i fôringsrommet ut.

OVERSIKT: Et oversiktsbilde av fødeavdelingen i grisehuset. Legg merke til fôringsnedløpene. (Foto: Privat)

friskt fôr gjennom anlegget. På den måten fjerner er noen potensielle fôringsbomber. Jeg trenger i hvert fall ikke å tenke på syretilsetning lenger for pH'ens del, og sparer jo litt på det. Sjøl om anlegget koster mye i anskaffelse, er jeg forholdsvis trygg på at det er gevinster å hente her som betaler merkostnadene ved det. Det er også viktig at det hele tida skjer produktutvikling av anlegget. For eksempel har jeg hørt at det nå jobbes med ny variant av intelligent sensorfôring, sier Håheim.

GREIT I BRUK

– Du tror altså at prisen på anlegget forsvarer seg?

– Et slikt anlegg blir nok litt dyrere enn andre. Men så får jeg fordeler i form av mindre arbeid, muligheten til å strø automatisk, fasefôring, gradvis tilpassning til slaktegrisfôr og slike ting. Det er fleksibelt, og gir mange muligheter for tilpasset fôring i drektighetsavdeling, smågrisavdeling osv. Jeg kan for eksempel tilsette fiber i drektighetsavdelingen, så og så mye roepellets osv. På den måten kan en spare både tid, arbeid og kraftfôr, fordi utfôringa blir mer nøyaktig i forhold til behovet, sier Håheim.

– Det kan høres ut som det er komplisert å bruke?

– Det kan høres slik ut ja, men jeg synes egentlig ikke det er vanskelig. Det må være enkelt å endre innstillinger, og så langt synes jeg det har

STRØ: I slaktegrisavdelingen ser vi her hvordan utdeling av AJ-strøet faller ned i slaktegrisebinnen. (Foto: Privat)

fungert greit. Det var jo litt å stille inn på i det forrige fôringsanlegget også.

Det er både stålroer og betongkrybber i grisehuset, alt etter hvilken avdeling det er snakk om. Men Håheim synes at fôringsanlegget kanskje fungerer best der det er stålroer. Men det er mulig å justere utfôringstrykket i de forskjellige troene.

– Jeg synes fôringa går roligere for seg nå enn før, og den totale fôringstida går ned. Her er det ikke snakk om omrøring og bløtlegging. Og grisene venner seg fort til et nytt fôringanlegg, sier Terje Håheim.

NY UNGGRISMÅLING

Tidlig i januar hadde Håheim sin første unggrismåling i år, og han er ganske fornøyd med den. Han fikk ei forbedring på cirka 11 kilo (118,7) i forhold til 108 som han lå på før sanering. Og seleksjonsverdiene på purkene var over all forventning.

Når det gjelder fôringsanlegget så hadde han litt innkjøring i forhold til følerne, så han regner med at han kanskje kan vente enda litt forbedring neste gang.

Fiber er ikke fiber, heller ikke til smågris

Rett type fiber i kraftfôret til smågris har beskyttende

effekt mot avvenningsdiare og er positivt for tarmflora og tarmutvikling.

KARI LJØKJEL
Felleskjøpet Fôrutvikling

Alt kraftfôr inneholder fiber, så lenge de inneholder planteråvarer. Men hva er egentlig fiber? Hvilke fibertyper finner vi i de ulike råvarer? Og hvordan påvirker de ulike fibertypene grisens tarm og fordøyelse?

Vi skal ikke så mye lenger tilbake enn 10 år før fiberinnhold i kraftfôr til gris stort sett handlet om det analyserte innholdet av trevler. Et høgt trevleinnhold i fôret til smågris assosierte man med redusert fordøyelse og tilvekst. De siste åra har vi imidlertid lært mye om hvilke egenskaper ulike fibertyper har, og hvordan vi kan utnytte disse på en god måte i kraftfôr til gris i ulike faser.

En forenklet oversikt over karbohydratfraksjoner i planter og råvarer vises i Figur 1. Enklere sukkerarter og stivelse blir fordøyd av grisens egne fordøyelsesenzymmer og representerer lett tilgjengelig energi. I Figur 1 ser vi at vi skiller mellom nedbrytbar og ikke-nedbrytbar fiber. Den nedbrytbare fiberen tar mikroorganismene seg av, mens den ikke-nedbrytbare fiberen passerer i intakt form gjennom hele fordøyelseskanaalen uten at hverken grisen eller tarmbakterier har gjort seg nytte av den.

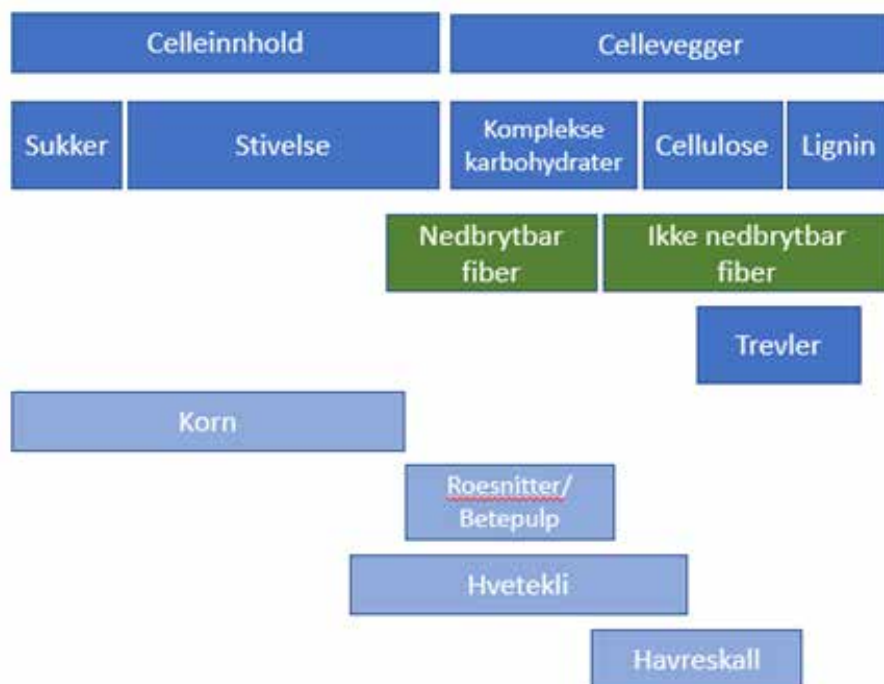
Roesnitter/betepulp, og til dels hvete-kli er råvarer med et høgt innhold av nedbrytbar fiber, mens havre, særlig skallfraksjonen, inneholder mye ikke-nedbrytbar fiber.

I purkefôr ønsker vi mye nedbrytbar fiber, spesielt i drektighetsperioden og fram mot grising. Denne typen fiber brytes ned i baktarmen og bidrar til å opprettholde tarmfloraen i perioder når purkene trenger lite fôr. Purker er veldig flinke til å bryte ned fiber fra bl. a. roesnitter, fordi de har en velutviklet baktarm, og roesnitter vil derfor bidra til metthetsfølelse. Smågrisens baktarm er imidlertid lite utviklet og for mye av denne fiberkvaliteten vil redusere passasjehastigheten gjennom fordøyelseskanaalen, hemme fôropptaket og tilveksten og øke risikoen for oppblomstring av uønskede bakterier.

Derimot har ikke-nedbrytbar fiber, som i for eksempel havreskall positiv effekt på fôropptak, tilvekst, forekomst av diaré og utvikling av magevolum. Noe av de positive effektene skyldes at en viss mengde ikke-nedbrytbar fiber gir økt forekomst av gunstige bakterier som produserer melkesyre og smørsyre og framskynder modningen av

fordøyelsessystemet, mens forekomsten av sykdomsframkallende E. coli-bakterier blir redusert. Ikke-nedbrytbar fiber gjør at passasjehastigheten gjennom fordøyelseskanaalen øker og også drar med seg ugunstige bakterier ut i gjødsla.

Fra å være et uønsket eller uinteressant næringsstoff har man nå en situasjon der de funksjonelle egenskapene til de ulike fiberkvalitetene brukes aktivt for å løse utfordrende overgangsperioder i grisens syklus, f.eks. i forbindelse med grising og avvenning. Alle planteråvarene vil bringe med seg begge fiberkvalitetene i ulik mengde, og i Format-blandingene vil vi ha ulike minimums- og maksimumskrav til de ulike fibertypene avhengig av bruksområde. Til smågris rundt avvenning vil vi ha mest mulig av den ikke-nedbrytbare fiberkvaliteten vi finner i bl.a. havre.

Figur 1. Skematisk oversikt over karbohydrater i planteråvarer og eksempler på hvordan råvarer plasseres seg. Figuren er forenklet og gir derfor ikke et fullstendig bilde.

Skal du bygge nytt eller renovere?

Vi har produkter fra anerkjente leverandører. Kontakt oss for et godt tilbud!

Aco Funki innredning i kompaktplate. Hygienisk og meget solid.

Aco Funki Baby Feeder. Blander fôr og vann og tildeler fôr etter signal fra sensor i krybba.

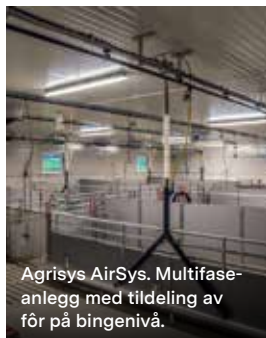
Aco Funki Multistraw. Automatisk strøtildeling.

Aco Funki Funkimat tørrfôringsautomat.

Aco Funki våtfôringsanlegg med etetidsstyring.

Agrisys AirSys. Multifaseanlegg med tildeling av fôr på bingenivå.

Agrisys AirSys strø med automatisk tildeling av strø.

Nooyen Tribar rister. God gjødselgjennomgang.

SKOV. Verdensledende på ventilasjon og produksjonsstyringer.

Sveaverken. Hydraulisk utgjødsling.

Odd Arne Nordahl
Levanger
979 84 055

Jørn-Einar Larsen
Hamar
Tlf 922 11 538

Hans Hvidsten
Mysen
Tlf 481 69 500

John Skretting
Rogaland
Tlf 957 03 858

Felleskjøpet

Reserveledstefon: tlf 72 50 50 50, tast 3+2

Vaktttelefon, deler: tlf 72 50 50 50

Vaktttelefon, I-mek teknisk: tlf 815 00 730

Verksteder med I-mek service: tlf 72 50 50 50

Sterkere føring og fiber rundt fødsel

Det er konflikt mellom hva som er optimal førstyrke for å sikre en rask fødsel med få dødfødte, og hva som er riktig føring for å sikre størst råmelkproduksjon. Generelt anbefales sterk føring rundt fødsel hvis en bruker riktig type før.

AV ERLING MYSEN

Professor Peter Kappel Theil fra Danmark holdt foredrag på Norsvins førseminar i november. Temaet var føring og førstyrke rundt grising, og viktighet av fiber i føret. Ny dansk forskning viser at det er en fordel med relativt sterk føring rett før grising. Samtidig er det en konflikt mellom hva som er optimal førstyrke for å sikre en rask fødsel og få dødfødte, og hva som er optimal føring for å sikre en høyest mulig råmelkproduksjon.

Forsøk viser at ca. fire føreheter per dag er mest optimalt for å sikre en rask fødsel, mens rundt tre føreheter er mest optimalt for å sikre høyest mulig råmelkproduksjon. Førstyrke har også sammenheng med proteinnivå og type før. Proteinbehovet er høyt i dietida, men ikke når purkene går drektige. Fiberbehovet er motsatt, og høyt når purkene går drektige. Kappel Theil anbefaler å gå for fire føreheter hvis

en samtidig reduserer proteinnivået i føret og det inneholder tilstrekkelig med fiber. Hvis en derimot bruker et die/laktasjonsfør som basis, blir 3–3,5 føreheter mest optimalt.

FIBER GIR FORDELER

Fiber i føret i tida før grising er svært viktig for purkene. Dette i seg selv gir raskere grising og færre dødfødte. Fiber øker dessuten melkeytelse, purkas sunnhetstilstand, og gir samtidig purka metthetsfølelse.

– 500 til 600 gram fiber per dag i føret ser ut til å være optimalt, i følge Kappel Theil. Men det er forskjell på ulike typer fiber. Roepelletts er et eksempel på fiber som virker veldig bra.

PASSER MED NORSKE ANBEFALINGER

Theils anbefalinger passer ganske godt med norske anbefalinger, som er ca. 3,5 føreheter pluss at en ikke lenger skal trappe ned føringa.

– Vi har et drektighetsfør med roepelletts og anbefaler å bruke det fram til grising og uten nedtrapping. Dette kan passe med Kappel Theils anbefalinger, sier Kathrine Lunde, utviklingsjef svinefôr i Norgesfôr. Felleskjøpet anbefaler å bruke spesialføret Format Fødsel (inneholder roepelletts) fra ca. tre uker før grising til noen dager etter. Spesialføret kan brukes sammen med både drektighetsfør, laktasjonsfør eller kombinasjonsfør. Opp til halve mengden kan være fødselsfør.

MER FØR OG FIBER: Gi purkene tilstrekkelig med før og fiber i slutten av drektighetstida.

– Våre anbefalinger kan passe med det Kappel Theil sier. Bortsett fra at vi tror en noe større mengde protein de siste tre ukene i drektighetstida gir fordeler med større fødselsvekter. Hvis du bruker fødselsfør sammen med drektighetsfør, eller drektighetsfør alene, blir det mest likt det Kappel Theil anbefaler, sier Kari Ljøkjel, utviklingsjef svinefôr i Felleskjøpet. Men hun understreker at det er aller viktigst å gi spesialføret Fødsel i tillegg for de som kun har mulighet til å bruke laktasjon eller diefôr som standardfôr også i tida før grising.

BITE-RITE ROTE- / INTERESSEVEKKERE

Griser som er understimulert eller stresset kan bli aggressive, noe som kan gi problemer med halebitt o.l. Bite-Rite er både en praktisk og effektiv måte å bli kvitt problemene på. Den spesielle S-formen på bitehalene gjør materialet meget elastisk, og bidrar til å holde på interessen hos grisene. Bite-Rite leveres som komplette sett med trakter, bitehaler / -stenger og kjeder til oppheng. Løse bitehaler / -stenger kan kjøpes separat hvis du får behov for skifte dem ut.

Sett til slaktegris
10 trakter og 40 bitehaler
Art. nr 90 57 563

4.120⁰⁰
3.296⁰⁰ eks mva

EN AKTIV
GRIS ER EN
GLAD GRIS!
Se vårt store utvalg av
aktiviseringsleker på
www.p-lindberg.no

NATURTAU

3-flettet naturtau av sisal med bruddstyrke på ca. 955 kg. Spole med 43 meter. Tykkelse 12 mm. Art. nr 90 18 064
1 stk 745,- (596,-)

V/2 STK
589⁰⁰ pr. stk
471²⁰ eks mva

P-Lindberg
NETTBUTIKKEN TIL LANDBRUKET

First Feeder

- smågrisautomat med vanntilslutning

First Feeder smågrisautomat med vanntilslutning blander fôr og vann først når det kommer ned i kribben. Det gir minimal risiko for surt fôr og gjør renhold enkelt. Automaten tilsluttes kun med ½ tom vannslange og standard stikkontakt. Trenger ingen forvarming av vannet.

Automaten står fritt i bingen og kan enkelt flyttes rundt. Den står stabilt på grunn av den store (Ø58 cm) platen som grisene står på når de benytter automaten. First Feeder smågrisautomat brukes fra ca 1 ukes alder opp til 30 kg/salg.

Kapasitet

- Fra start til 5 ukers alder: 20 stk pr automat
 - Fra 5 ukers alder til 30 kg: 14-15 stk pr automat
- For flere enn 14-15 stk fra 5 ukers alder anbefales en tørrfôr-automat i tillegg

Fôrbeholder (40 l)

Fôrmidler

- Melkepulver, yoghurt, smågrisor/pellets

For tekniske spesifikasjoner/dimensjoner, se www.fjossystemer.no

 www.fjossystemer.no

FJØSSYSTEMER

Bonden og dyrenes førstevalg

Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3178 Våle
Tlf. 33 30 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbø
Tlf. 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

Bygg
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
bygg@fjossystemer.no

Bærekraft i praksis

Miljøfôr øker sakte, men sikkert

Siden produksjonen av miljøfôr startet i 1994, har svineproduksentenes bruk av det økt sakte, men sikkert. Årsproduksjonen i Miljøfôr Norge er nå oppe i 60 000 tonn. Bare siste året økte salget tilsvarende tre–fire konsesjonsbesetninger.

TORE MÆLUMSÆTER
HAMAR

Til sammen tilsvarer salget nå i 55–57 konsesjonsbesetninger med slaktegris omregnet. De fleste av dem ligger i Innlandet og Akershus, men det er også kunder rundt Oslofjorden.

Miljøfôrkundene til Miljøfôr Norge ligger fra Ringeby i nord til Ørje i sør. Også i Vestfold er det kunder. Hvis transportbilen kjører miljøfôr til en kunde i Østfold, kan den ta med seg returlass, med råstoff.

HOVEDANLEGGET

Fôrfabrikken ligger i Hamar. På Miljøfôr Norges hovedanlegg her er produksjonen av miljøfôr nå oppe i 60 000 tonn i året. Her er det også en fabrikk som produserer råstoff til biogassanlegg. Råstoffet til gassfabrikken kommer fra matrester som ikke kan brukes til dyrefôr, og her er årsproduksjonen 7000 tonn. Det flytende gassråstoffet herfra selges til biogassproduksjonen i Fredrikstad (Frevar) og Oslo.

En tilsvarende fabrikk som produserer om lag 8–10 000 tonn råstoff til biogassfabrikker finnes også på Karmøy utenfor Haugesund. Her er det dypvannskai, og produksjonen skipes for tiden med båt til Danmark. Også produksjonen av gassråstoff viser jevn og pen stigning.

Totalt håndterer de 10 ansatte i bedriften 75 000 tonn vare.

NØKKELPERSONER: Daglig leder Michel Fjeldtad (t.v.) og fabrikkssjef Heinz Kruse er to av nøkkelpersonene i den tolv mann store bedriften Miljøfôr Norge.

MYE LOGISTIKK: Her sees Hamarfabrikken fra lufta. Mange av råvarene inn til miljøfôrfabrikken kommer på paller og plastikk-konteinere. Akershus Miljøfôr AS er ansvarlig for transport og logistikk i Miljøfôr Norge, og eier eiendommen på Karmøy.

BÆREKRAFTIG

Miljøfôr Norge er med andre ord en renovasjonsbedrift som tar vare på ressurser som ellers ville gått til spille. Den er en viktig del av sirkulærøkonomien, eller bærekraftig som vi sier i våre dager. Råstoffet hentes fra bakerier, bryggerier, meierier, chipsfabrikker, sjokoladefabrikker m.m. Rett som det er skjer det også feilpro-

duksjoner ved næringsmiddelbedriftene, og selv om produktet kan være fullt spiselig, er det ikke sikkert at det er salgbar vare. Da havner det gjerne på Karmøy eller i Hamar. Men råvarene må være friske, ikke minst til fôrfabrikken. All emballasje må selvfølgelig fjernes, og det krever spesialkompetanse og spesialmaskiner. Tenk deg for eksempel at du får noen

paller med feilproduserte yoghurtbegere.

Alle råvarer til førfabrikken sjekkes grundig. Kan de brukes? Det tas prøver av alt som skal gå inn i produksjonen. Hvis kvaliteten er grei, går en computer løs på oppgaven med å beregne innholdet av proteiner, fett og andre parametre. Det er viktig med kunnskap om innholdet i varene for å kunne blande dem i riktig forhold.

STABILT INNHOLD

Svineprodusentene, ikke minst slaktegrisprodusenter, er førfabrikkens kunder. Hva er det så de får?

– Det stilles minimumskrav til næringsinnholdet i føret til grisen. Det som selges herfra er aldri dårligere enn én førenhet på tre kilo. Tørrstoffprosenten kan variere avhengig av hvilke råstoffer som er brukt, men den skal ligge mellom 20 og 22 prosent. Ved leveringstidspunktet på gården hos produsenten holder våtføret en temperatur på 60–65 grader, så det er ganske varmt. Dette er jo ikke et fullføret, så bonden må tilsette premikser, vann og annet for å få riktig fôrstyrke. Vi sender fôrprøver til kraftfôrprodusenter som analyserer innholdet og komponerer nødvendig tilleggsfôr, sier Michel Fjeldstad og Heinz Kruse, henholdsvis daglig leder og fabrikkssjef i Miljøfôr Norge.

– Hvilke svineprodusenter er kundene deres, og hvordan bruker de miljøføret?

– Vi har en del kombinertbesetninger som kjøper miljøfôr, men det største volumet går til slaktegrisprodusentene. Det varierer nok ganske mye hvordan produsentene bruker det, ikke minst når det gjelder mengde, og når i produksjonen de bruker miljøfôr. Noen varierer også bruken gjennom innsettet.

– Er det vanlig å bruke miljøfôr også i Sverige og Danmark?

– Nei, det har vi ikke hørt om. Men det er noen anlegg nedover i Europa, sier Fjeldstad.

BETALER PER KILO

Når det gjelder tilgangen på råvarer til miljøførfabrikken så varierer det om de må betale for dem eller ikke. Noen råvarer, for eksempel bakevarer, kan det være litt kamp om, og da må en kanskje betale noe.

Bonden som kjøper miljøfôr betaler per kilo, avhengig av hvor lang transporten er. I tidligere Hedmark betaler en typisk 92 øre per kilo. Omregnet koster da en førenhet kr 2,76.

Fabrikken i Hamar har hovedansvaret i Miljøfôr Norge. Den ble startet i 1994, året da Innlandet arrangerte vinter-OL. I 2005 ble det slutt på å kunne bruke kjøtt i griseføret. Da ble det også slutt på at husholdningene noen steder leverte matavfallet sitt til fabrikken. Matavfall fra husholdninger går i dag til fabrikkene som produserer råstoff til biogassanlegg.

BÆREKRAFT: Navnet på bedriften gir gode vibb'er i vår tid. Næringsmiddelindustrien er godt kjent med Miljøfôr Norge, for den leverer varer fra hele landet. Men utenfor den industrien og svinenæringa er det nok ikke mange som vet som vet hva miljøfôr egentlig er.

OPTIMERER: Stein Inge Hageberg har ansvaret for optimering av ferdig fôr.

FAKTA

Miljøfôr Norge AS

// Miljøfôr Norge AS består av tre selskaper. Hovedselskapet har fabrikk i Hamar. Eierne av selskapet er Biosirk (tidl. Norsk Protein), Fatland Slakterier og Akershus Miljøfôr. Produserer miljøfôr til svineproduksjon og biosubstrat til andre kunder.

// Akershus Miljøfôr AS står for all inntransport og uttransport av varer. Dette er altså transport- og logistikselskapet.

// Miljøfôr Vest ligger på Avaldsnes, Karmøy, utenfor Haugesund, og eies av Miljøfôr Norge AS. Produserer biosubstrat.

KARMØY: Miljøførfabrikken på Karmøy har dypvannskai, og salgsproduktet kan sendes med båt.

De valgte å gi gass

Det var bare sau på garden da Jan Tore begynte i 2013.

Valget sto mellom å trappe ned gardsdrifta, eller gi gass. Han valgte det siste, og har aldri angret på det.

TORE MÆLUMSÆTER
Skjold, Vindafjord

De ville ha noe å leve av på heltid, og valget falt på gris. Bygginga startet i 2013, og snart var de i gang. De tre neste åra og i forfjor ble besetningen kåret til landets beste satellittbesetning i Ingris. De gode resultatene startet så å si fra første dag.

STARTET TØRT

I starten var det tørrfôringsanlegg i grisehuset. Det fungerte for så vidt greit. Det var standard vumbokser i fødeavdelingen, og det ble føret tre ganger i døgnet. Manuell justering av boksene annenhver dag. Men det ble litt problematisk å få dette til å fungere optimalt når andre skulle følge opp justeringa. Det hendte at det ble trappet opp for fort, og purkene ble matleie.

Nå har de tatt skrittet fullt og investert i et Agrisys-anlegg. Det styres på mange måter som et våtføringsanlegg, men du kan enkelt lage egne

INGEN ANGER: – Jeg angrer absolutt ikke på at vi valgte å bygge for gris, sier Jan Tore Mortveit.

fôrkurkver, føre flere ganger i døgnet, og få tilpasset føring i binger og avdelinger.

SER BRA UT

– Fem dager etter grising fører vi opp til seks ganger i døgnet. Det kjøres fulle puljer, og tanken bak er å få opp vanninntaket til purkene. De står i troa og eter og drikker mer enn før. Vi har ikke prøvd dette anlegget så lenge at jeg kan si noe sikkert, men jeg synes vi ser en veldig positiv effekt. Det virker som om de melker bedre også. Purkene er gale etter mat, og i denne

siste pulja brukte vi svært lite melkeerstatning. Vanligvis tilbys alle kull melkeerstatning. Hos de som ikke drikker etter andre til tredje dag tar vi vekk melkeerstatningen. Etter fjorten dager tar vi uansett all melkeerstatning bort fra dem. Melkeskålene skiftes annenhver dag for å unngå at melka blir sur. Det er mye jobb, og en kan spørre seg om det er verdt det. Men jeg tror vi har betalt for å gjøre denne jobben, sier Jan Tore Mortveit.

PURKEMATERIALET

I fjor hadde de 14,4 avvente grisunger, og han tror de etter hvert skal kunne

LIGGER FINT: Garden ligger fint til med utsikt ned mot Dalavik og Ålfjorden. Til venstre for grisehuset lengst oppe ligger det et romslig og funksjonelt maskinhus.

LUFT: Detaljer fra nedløpene i det trykkluftdrevne fôringsanlegget. Bildene er tatt i et annet grisehus, men viser anlegget slik det skal monteres.

klare en halv grisunge mer. Men han tar ikke æren for de gode resultatene alene. For det første har han god hjelp av sambøeren Linn Skretting som har tatt aktiv del i drifta siden 2016. Men han vil også dele resultatene med navet som leverer de drektige purkene. Han synes jobben som navet gjør med stell og inseminering er bra.

I 2019 hadde de 16,2 levendefødte, men han tror dette tallet kan heves med ytterligere to-tre desimaler. Tapsprosenten er stabil.

VIKTIG Å FØLGE MED

Fjorten dager før grising er det helt stabil føring. Den siste pulja han hadde da Svin var på besøk åt bra, men det er ikke alltid de gjør det. Purker med dårlige ben kan få problemer.

Før grising får de Format fødsel. 1,5 kilo og to kilo vanlig purkefôr gis til andre dag etter grising. Da er det slutt på å gi fødselsfôret som gis manuelt.

Andre dag etter grising trappes føringa opp.

– Da gjelder det å følge med på om de eter opp alt fôret, og foreløpig ser det veldig bra ut. Men det er litt tidlig å konkludere etter bare ei pulje med det nye anlegget. Det blir også spennende å følge utviklingen i avvenningsvektene. Hittil har de ligget ganske stabilt på 10,6 kilo her, men det langsiktige

målet er i hvert fall å få dem opp i 11 kilo eller mer. Det er fjorten dager til avvenning nå. Jeg ser for meg at vi kjører to-tre puljer på samme vis. Først da tror jeg at jeg vil kunne si noe mer sikkert om hvorvidt denne investeringen svarer til forventningene, og om den lønner seg, sier Mortveit.

Ellers i smågrisavdelingen er det vanlige appetittfôringsautomater. Vektene ved salg av smågrisene kan selvfølgelig variere ganske mye fra 29 til 35 kilo, men målet på sikt er å prøve å stabilisere salgsvektene på cirka 32 kilo. Ei uke på slutten utgjør fort fem kilo mer i vekt.

//NOTISER//

Fusjonerte

Martin Lauridsen, direktør i ATR Landhandel Aps, er veldig fornøyd med at de to tyske førselskapene ATR og Beiseil fusjonerte 1. januar 2021.

– Jeg gleder meg, for jeg kan ikke se annet enn at det blir en fordel for oss fordi vi får enda større innkjøpsvolumer, sier Martin Lauridsen til Grovvarerent. Det skjer ingen endringer for ATR Landhandel i Danmark ut over at selskapet får mye større innkjøpsvolumer, sier Lauridsen.

Spesialførselskap med stort overskudd

Regnskapet for spesialførvirksomheten AB Neo A/S, som tidligere gikk under navnet Agilia, viser et overskud på 21,2 danske millioner kroner for 2019/2020.

Det er nesten en fordobling i forhold til siste års regnskap hvor overskuddet landet på litt over 11 millioner kroner (DKK).

Virksomhetens bruttofortjeneste endte på 64,5 mio. kr i 2019/20, noe som er nesten 20 mill. høyere enn året før, og egenkapitalen vokste til 83,7 mill. kr.

AB Neo A/S har som mål å bli «den førende leverandør av spesialførløsninger til høytytende unge husdyr». AB Neo forhandler blant annet proteinproduktene AlphaSoy og Cellpro, som ikke bare har vokst kraftig i svinenæringa, men også fått stor suksess i fjørfemarkedet.

BRUKES: Proteinfôr fra larver brukes allerede i fiskeoppdrett og til kylling. Det er også aktuelt i svinefôr. [Foto: Invertapro]

Insektprotein i laks- og kyllingfôr

Flere førselskaper satser på insektlarver til å produsere proteinråvarer. Til fiskeoppdrett finnes fôr basert på insektprotein allerede på det norske markedet. Kylling og kjæledyr står for tur.

I Australia har de et prosjekt med insektprotein til bruk i svinefôr.

AV ERLING MYSEN

Det jobbes både i Norge, Europa, Australia, Asia og Nord Amerika for å bruke mel fra insekter som alternativt proteinfôrkilde til fisk og husdyr. Slikt mel brukes allerede til fiskeoppdrett, kjæledyr og også kylling. Larver av det tropiske insektet svart soldatflue er normalt basis i produksjon. Goterra, Australias største på insektprotein, produserer insektmel der 1000 tonn matavfall årlig blir brukt i slik produksjon. I Illinois USA er det konkrete pla-

ner om å bygge verdens største fabrikk for produksjon av proteinfôr fra insekter, skriver Pig Progress.

STARTFØR

I Norge har Skretting snart i et år produsert et alternativt startfôr til laks basert på insektmel.

– Dette er et veldig bra fôr som fisken liker. Men utfordringen med slikt protein er tilgang på råvare med jevn kvalitet, pluss at prisen blir høy, sier Leif Kjetil Skjæveland, presseansvarlig i Skretting Norge. Skretting, eid av Nutreco i Nederland, har virksomhet i alle verdensdeler, og er størst i verden på fiskefôr. De er med i et internasjo-

ALTERNATIVT: Skretting har snart i et år produsert et alternativt startfôr til laks basert på insektmel.

nalt prosjekt med mål om at 10 % av protein i fiskefôr skal komme fra insekter. Skrettings største fabrikk ligger på Averøy i Nord Møre. En utfordring i Norge og Europa er et strengt regelverk rundt insekter og insektprotein. Matavfall kan for eksempel ikke brukes til slik produksjon. Men det er flere initiativer i Norge på gang, og på Voss finnes allerede produksjon.

FØRST I NORGE

På Voss lager firmaet Invertapro AS insektmel basert på melbillelarver. Ved siden av fiskeoppdrett har de prosjekt med slikt proteinfôr til kjæledyr og kylling.

– Vi jobber mot Skretting og andre på fiskeoppdrett, med Felleskjøpet Agri på kjæledyr, og med Norgesfôr på kylling. Det siste starter vi opp med i andre kvartal i år, forteller Alexander Solstad Ringheim, daglig leder i Invertapro til Svin. Det er per i dag ikke lov å bruke insekter i norsk kyllingfôr, men selskapet regner med at dette kommer på plass i løpet av året. Inver-

tapro har også forskning på proteinmel fra insektet svart soldatflue.

– Melbillelarver og larver fra svart soldatflue er ulike og kan passe for forskjellige typer produkter og råvarer, sier Ringheim. Invertapro er et lite selskap internasjonalt, men regner med å komme opp i en produksjon på 50 tonn proteinfôr i 2021. Råvarene er først og fremst kornavrens og biprodukt fra matvareindustri som ikke inneholder kjøtt. Prisen på Invertapro sitt protein er per i dag nesten tre ganger soya.

– Men vårt produkt er mer å sammenligne med fiskemel som har høyere pris, sier Ringheim. Pris på insektmel vil også gå ned etter hvert som produksjonen settes i system og øker. Vi vil trolig se en helt annen pris om noen år, sier Ringheim. Og det finnes andre fordeler ved å bruke insektprotein som helseeffekter og bærekraft. Ringheim tror det kan være interessant også å bruke insektmel til svinefôr.

– I den fasen vi er nå prøver vi å finne hva vårt insektmel passer best til, og hvor det er mest lønnsomt for oss å satse. Men på sikt må vi som liten aktør trolig spesialisere innsatsen mot et eller to marked, sier Ringheim.

SVINEFØRPROSJEKT I AUSTRALIA

Veien er litt lenger for insektprotein til gris og storfe, da det finnes risiko for at slikt fôr kan overføre sykdommer som afrikansk svinepest og munn og klovsyke. Det trengs systemer som sikrer at insekt i fôrfabrikker ikke har vært i kontakt med kjøtt eller avfall fra gris og storfe. Dette er en utfordring da matavfall ellers er et rimelig fôr til insekter. Bruk av biprodukter og avfall er også med og gjør insektprotein til en bærekraftig sirkulærøkonomi. Men en kan ha separate varestrømmer av biprodukter, og det finnes andre råvarer til produksjon av insektlarver. Pig Progress rapporterer at Stock Feed Manufactures Coouncil of Australia (SFMCA) i øyeblikket jobber med et pilotprosjekt sammen med to bedrifter for få fram sikker produksjon av insektmel til bruk i svinefôr.

TOMB VGS

FRAMTIDAS LANDBRUK TRENGER
**STERKE FAGMILJØ OG
MYE PRAKTISK ERFARING**

VIDEREGÅENDE SKOLE
MED **INTERNAT**

I TILLEGG TIL **NATURBRUK**
HAR VI **BYGG, TIF OG**
STUDIESPESIALISERING

PÅ TOMB KAN ALLE VEIER FØRE
TIL **STUDIEKOMPETANSE**

WWW.TOMB.NO

Instagram TOMBVGS

Facebook TOMBVGS

TOMB.NC

**GJØDSELPUMPER
FOR ENHVER
DRITTJØBB!**

JÆRBU

**Ekstra utstyr!
Trådløs
fjernstyring!**

Sidemontert lastestativ for type T-2 VV og T-2 Kombi

Hatleveien 4, postboks 14,
4368 Varhaug
Telefon 51 79 35 50
Telefaks 51 79 35 51
www.jaerbu.no

Ole G
Nord-Varhaug & Co a-s

Produsent til norske bønder siden 1938

Biokull positivt for smågris

Norgesfôr ved Strand Unikorn har testet biokull til smågris i fasen rundt avvenning. Resultatene er lovende. Samtidig har produksjon av norsk biokull for salg startet på Rudshøgda.

AV ERLING MYSEN
Ringsaker, Innlandet

Bruk av biokull etter oppskrift fra Charline i Østerrike er nå testet i den kritiske fasen rundt avvenning av smågris. Norgesfôr ved Strand Unikorn har testet dette i besetninger hvor det har vært utfordringer med avvenningsdiaré.

– Resultatene ser lovende ut, forteller Kathrine Lunde i Norgesfôr. De har hatt to ulike fôringsstrategier i testene. I den ene besetningen er biokull blandet inn i smågrisfôret og tildelt fra 1. uke før avvenning og i hele smågrisperioden. I den andre besetningen er biokull gitt som tilskuddsfôr fra ei uke før avvenning til to uker etter. Begge strategier har hatt positiv effekt. I forsøkene har besetningene vært delt i to. Halvparten av smågrisene har fått tilskuddsfôr med biokull.

– Foreløpige resultater viser mindre diaré, lavere dødelighet og bedre tilvekst hos de som fikk biokull, opplyser Lunde. I tillegg til forsøkene på smågris er det startet et feltforsøk på slaktegris. Der skal en se om biokull i fôret har positiv effekt på blant annet halebiting samt miljø og ammoniakkt-slipp/luftkvalitet i grisehuset. Samtidig er det ønske om å få smågrisorsoen bekreftet i et mer fullverdig forsøk på NMBU-Ås. Prosjektet «praktisk implementering av biokull» er finansiert av Statsforvalteren Innlandet. Det er Oplandske Bioergi, Nortura, Tine og Norgesfôr som deltar i prosjektet der biokull testes på husdyr. I tillegg til svin foregår også forsøk på fjørfe og storfe.

BIOKULLPRODUKSJON I GANG
Produksjon av biokull er i gang på Rudshøgda ved Hamar. Oplandske

SVART: Biokull er kullsvart. Også fôr tilsatt biokull får en veldig mørk farge. Hvis svine- og fjørfefôr i Norge tilsettes biokull vil det kunne bidra med tre prosent av klimakuttene som landbruket i Norge skal gjennomføre fram mot 2030.

Bioenergi produserer nå drøyt 1 tonn biokull hver dag.

– Vi hadde en prøvedrift rett før jul som gikk greit og startet opp med full produksjon i januar, forteller Einar Stuve i Oplandske Bioenergi. Det er «vanlig» biokull basert på gran og furuflis som produseres i første omgang. Salget av biokull vill skje i storsekk, og første storsekk gikk til planting av trær i parker og byer. Spesialbiokull til husdyrfôr blir foreløpig importert fra Charline i Østerrike, men slik produksjon kan trolig også komme i gang på Rudshøgda. Charline i Østerrike produserer biokull skreddersydd for ulike dyreslag, og de selger biokull som gjødseltilsetning. Charline bruker biokull produsert av en spesiell miks av ulike treslag. De har også en spesiell pyrolyseprosess og etterbehandling. Samtidig er flere prosjekt på kommersiell produksjon av Biokull i Norge i gang.

STOR SATSING VED HØNEFOSS
På Follum ved Hønefoss i skal firmaet Vow Industries etablere en større produksjon av biokull. Dette er biokull som først og fremst er tenkt brukt i metallurgisk industri, hvor det vil erstatte fossilt kull. Det brukes en million tonn slikt kull til metallurgisk

I GANG: Oplandske Bioenergi og Einar Stuve er i gang med produksjon av biokull.

industri i Norge dag. Produksjonskapasiteten i Hønefoss er planlagt til nær 10 000 tonn biokull årlig i første byggetrinn, eller nesten 25 ganger mer enn på Rudshøgda. Investeringen blir rundt 300 millioner kroner. Oppstart er planlagt i løpet av 2022. Men Vow ser også på prosjekter rettet mot landbruk, sier Henrik Badin, adm. direktør i Vow til Svin.

Høyenergifôr gir høyest dekningsbidrag

Fôr med høyt energiinnhold gir høyere dekningsbidrag i slaktegrisproduksjon viser et forsøk hos Fiskå Mølle.

AV ERLING MYSEN

Arnulf Fjermedal i Fiskå Mølle holdt foredrag på Norsvins førseminar. Han la fram forsøk veterinær Armando Oropeza har gjort i Fiskå der en har sammenlignet rimeligere høyenergifôr til slaktegris mot et standardfôr. Resultatet av forsøket er at bruk av høyenergifôr øker dekningsbidraget med ca. 30 kr per slaktegris.

– Grisen i dag er annerledes enn for noen år siden. Forholdet mellom protein og energi kan derfor være annerledes. Grisen utnytter protein bedre, og det er mulig å øke energiinnholdet, sier Oropeza.

– Slaktegris kan tilpasse seg ulike typer fôr. Det viktige er at fôrreseptene er stabile. Vi er generelt opptatt av å holde stabile resepter med de samme råvarene. Det gjelder forøvrig alt fôr vi lager, sier Fjermedal. Fiskås høyenergifôr til slaktegrisfôr har henholdsvis 115 (tørrfôr) og 118 føreheter (våtfôr). Bruk av et slikt fôr i stedet for standardfôr øker altså i følge forsøkene dekningsbidraget med ca. 30 kr per gris.

TESTET: Armando Oropeza er veterinær og produksjef svin i Fiskå og har utført fôringsforsøk hvor høyenergifôr til slaktegris gav det beste dekningsbidraget. Nå tester de ut lignende strategi på purke- og smågrisfôr. (Foto: Fiskå Mølle)

Årsaken er lavere fôrpris per førehet. Høyenergifôr fra Fiskå har i dag 23–24 øre lavere pris per førehet enn standardfôr. Tilvekst i gram per dag øker også litt ved bruk av et høyenergifôr. Førfôrbruket per kg tilvekst går derimot marginalt ned ved bruk av høyenergifôr, mens kjøttprosenten blir den samme. Resultatene er foreløpige og ikke statistisk signifikante, men de ser ut til å stemme i besetninger. I desember var nesten halvparten av slaktegrisfôret som ble solgt i Fiskå høyenergifôr, og andelen øker fortsatt. Flere og flere prøver slikt fôr, opplyser Fjermedal. Slaktegrisprodusent Børge Næss fra Tau er en av de som bruker høyenergifôret til Fiskå.

ØKER: Slaktegrisfôr med høyt energiinnhold vil trolig være det vi selger mest av i 2021, sier Arnulf Fjermedal, rådgiver i Fiskå. [foto: Fiskå Mølle]

– Vi har våtfôring, og har brukt høyenergifôret i snart et år. Vi startet å bruke dette fordi vi tror det lønner seg. Fôret har fungert greit i besetningen, og vi har ikke hatt utfordringer ved å bruke det, sier Næss til Svin. Hilde Elin Østerhus er Ingris-rådgiver hos Næss og flere svineprodusenter i området.

– Vi ser at dekningsbidrag har økt ved overgang til slikt fôr. Et paradoks er imidlertid at fôrforbruk også går noe opp og produsentene kommer dårligere ut i Ingris ved bruk av høyenergifôr, men for bonden blir det likevel lønnsomt, sier Østerhus til Svin.

Mer energi- og proteinrikt fôr

Kraftfôrprisene stiger kun marginalt, men forventes å stige kraftigere de neste månedene. Rimelige energirike fôrblandinger til slaktegris øker. Det er samtidig også en trend mot bruk av mer proteinrike fôrblandinger.

ERLING MYSEN

Kraftfôrprisen har kun steget tre-fire øre i snitt siste året. Men da er sterkt stigende soyapriser siste måned ikke faset inn (se egen sak). Unntaket er Norgeskôr Hundseth. Der har prisen steget noe mer, eller de har faset inn noe av forventet prisøkning på soya. Det er samtidig endringer i hvilke typer fôr som selger, og da særlig på slaktegrisfôr. På Vestlandet og i Midt Norge stiger salget av rimelige mer energirike fôrblandinger til slaktegris. Nord på Østlandet stiger salget av komplettblandinger tilpasset alternative fôrmidler. Og i alle områder er det en trend mot noe mer proteinrike blandinger.

– Hos oss er det proteinrike blandinger som Format Vekst 120 som øker. Vi ser at proteinrike blandinger generelt gir både lavt fôrforbruk, høyere tilvekst og bedre dekningsbidrag, sier Margareth Fosseng, fagsjef svin i Felleskjøpet

Agri. Også i Felleskjøpet Rogaland og Agder øker salget av mer proteinrikt slaktegrisfôr. Samtidig øker salget av rimeligere energirikt Flexfôr. Bruk av Flex gir noe høyere fôrforbruk hos slakteris, men dekningsbidraget blir likevel høyere. Hos Fiskå Mølle er trenden sterkest på overgang til mer energirike blandinger. Der har de forsøk som viser at dette gir ca. 30 kroner høyere dekningsbidrag (se egen sak)

– Bruk av høyenergifôr til slaktegris har økt i 2020, og utgjør nå ca. halvparten av slaktegrisfôret i Rogaland/Agder og hele 80 prosent i Trøndelag/Helgeland, oppgir Eirik Ur, salgsjef kraftfôr i Fiskå Mølle til Svin. Og Fiskå forventer fortsatt økning på slike blandinger i år.

– Vi ser også en økning i bruk av energirike blandinger til slaktegris, men enkelte besetninger får utfordringer med kjøttprosenten ved å bruke slike blandinger, opplyser Borghild Barstad fagsjef svin i Felleskjøpet Rogaland og Agder. Hos Norgeskôr er det generelt lite endringer i hvilke blandinger som svinebonden kjøper, men energiinnholdet i standardblandinger har økt litt.

GJÆR, MELKESTART OG ANTIOKSIDANTER

Det er flere nyheter innen kraftfôr til svin siste år. Hos Norgeskôr blir purkesortimentet nå tilsatt levende gjær.

– Det bidrar til økt fôrutnyttelse og gir redusert tap av hold-/kroppsreserver. Mindre holdtap er positivt for fruktbarheten, og gir lavere omløpsprosent, forteller Kathrine Lunde, utviklingssjef svin i Norgeskôr. I tillegg er levende gjær positivt for mage- og tarmhelse, både hos purke og smågris.

– Vi ser økt tilvekst på smågrisen etter avvenning, sier Lunde. Nytt er også at Norgeskôr tilsetter naturlig vitamin E i kraftfôr til smågris og slaktegris. Dette for å bedre opptaket av vitamin E hos ung gris. Det igjen kan forebygge bein/muskelpproblem.

Felleskjøpet har denne høsten lansert en ny serie smågrisfôr. Hovedproduktene heter nå Kvikk1 og Kvikk 2. De tilsvarer tidligere 160 og 140, men har litt mer protein og også mer antioksidanter. Mer protein finnes det faktisk også i spesialfôret Robust. Robust brukes til de som har utfordringer med avvenningsdiaré. Her er det et alternativ å bruke Pigg de første 14 dagene etter avvenning.

– Pigg har blitt godt mottatt, og salget av dette øker fortsatt. Og med forbud mot sink som snart trer i kraft er dette en god løsning, sier Barstad. En nylansering er startfôret, Format Melkestart. Det passer til spedgris fram til tre uker etter fødsel.

PRIS: Rogaland har de laveste prisene på kraftfôr. Det er særlig Flexfôr som drar prisene ned. Aller lavest pris har Fiskå Mølle med Opti Energi Våt.

GJÆR: Norgeskôr og utviklingssjef Kathrine Lunde har tilsatt levende gjær i purkefôret.

– Dette er ikke noe stort marked, men melkestart selger mye bedre enn vi hadde trodd, forteller både Fosseng og Barstad. I tillegg har Felleskjøpet Rogaland og Agder nettopp lansert Format Purke Flex, et alternativ med rimelige råvarer for de som vil ha et prisgunstig purkefôr.

– I vårt område er ikke faseføring til purker så vanlig. De fleste bruker kombinasjonsfôr. Et rimeligere Format Purke Flex har derfor et marked, sier Barstad.

NORGESFØR OG FISKÅ ØKER
Mens Felleskjøpet Agri har omtrent samme salg av svinefôr i 2020 som i 2019, melder Norgesfôr om økt salg.

– Vi har økt salget av svinefôr siste året med rundt 10 prosent, sier Halvor Nordli, fôrøptimerer i Norgesfôr Strand Unikorn. Økningen kan skyldes høyere slaktevekter, men også etablering av nye produsenter rundt Mjøsa.

– Komplettblandinger tilpasset alternative fôrmidler øker i salg, sier Nordli, men han tror også at de har tatt markedsandeler. Og i Midt-Norge har datterselskapet Norgesfôr Hundseth økt salget av svinefôr enda mer. Også Fiskå Mølle melder om økt salg.

– Vi har solgt rundt fem prosent mer svinefôr i 2020, opplyser Eirik Ur i Fiskå Mølle. Totalt salg av kraftfôr i Norge i årets ni første måneder sammenlignet med 2019 er stabilt for svin. Drøvtyggerfôr går ca. tre prosent ned, mens det går litt opp for fjørfø.

VINNER PÅ NORSKPRODUSERT
Det er nå større fokus på andel norskprodusert råvare i kraftfôr enn tidligere. Det er først og fremst protein som begrenser andelen norsk. For fjørfø er det i tillegg mais. Og for storfe og delvis svin brukes også en del importert roepellets og melasse. Totalt sett blir grisen en klar vinner på norskandel i råvare innhold. I snitt har svineføret nær 80 prosent norske råvarer. Og du kan fint produsere svinefôr med over 90 prosent norske råvarer ved bruk av proteinråvarer som åkerbønner, raps, erter, samt fiskemel. Hos drøvtyggere ligger andelen norskprodusert til sammenlignet på rundt 70 prosent, og på fjørfø noe over 60.

Kraftfôrpriser Januar 2021

nettopriser mest solgte kraftfôrslag i Kr/FEs etter rabatter, priser per 18 januar

	jan.21	jan.20	jan.19	jan.18	jan.17	jan.16	Prisendring siste år i kr
	Pris per FEn						
Felleskjøpet Agri	levert Stange						
Format Purke 108 FEs/kg	3,56	3,52	3,49	3,44	3,37	3,35	0,03
Format Laktasjon 1,08FEs/kg	3,63	3,60	3,60	3,54	3,47	3,48	0,04
Format Drektig 1,02FEs/kg	3,51	3,40	3,41	3,35	3,28	3,27	0,11
Format Vekst 120 1,10 FEs/kg	3,44	3,41	3,45	3,48	3,42	3,44	0,03
Format Vekst 110 1,08 FEs/kg	3,42	3,38	3,40	3,42	3,37	3,37	0,04
Format Vekst 105 1,06 FEs/kg	3,48	3,41	3,39	3,42	3,34	3,34	0,07
Format flex 110 1,17 FEs	3,32	3,29	3,29	3,28			0,03
Felleskjøpet Rogal. Agder	levert Klepp						
Format Purke 1,09 FEs/kg	3,44	3,39	3,36	3,39	3,37	3,38	0,06
Format PurkeFlex 1,09 FEs/kg	3,24						
Format Laktasjon 1,08FEs/kg	3,61	3,53	3,48	3,63	3,49	3,61	0,08
Format Drektig 1,04 FEs/kg	3,43	3,31	3,39	3,48	3,28	3,45	0,12
Format vekst 120 1,06 FEs/kg	3,46	3,47	3,41	3,51	3,49	3,48	0,00
Format vekst 110 1,06 FEs/kg	3,41	3,42	3,41	3,47	3,38	3,38	0,00
Format 120Flex 1,17FEs/kg	3,29						
Format 110 Flex 1,15 FEs	3,22	3,24	3,20	3,32			-0,03
Fiskå Mølle	levert Klepp						
Opti Lacta 1,10 FEs/kg	3,51	3,52	3,48	3,56	3,47	3,53	0,00
Fiskå Avlsfôr 1,08 FEs/kg	3,39	3,38	3,33	3,45	3,37	3,36	0,01
Opti Norm 1,09 FEs	3,37	3,43	3,38	3,48	3,40	3,44	-0,06
Opti Norm energi 1,15 FEs	3,16						
Opti Energi våt 1,18 FEs	3,16	3,21					-0,05
Norgesfôr Strand Unikorn	levert Stange						
Ideal DiefôrExt1,12 FEs/kg	3,71	3,66	3,60	3,63	3,54	3,43	0,04
Ideal S Die 1,07 FEs/	3,67	3,62	3,57	3,53	3,48	3,33	0,05
Ideal S drektig 1,00 FEs/kg	3,58	3,48	3,44	3,45	3,44	3,33	0,10
Ideal 50 1,06 FEs/kg	3,52	3,56	3,49	3,50	3,49	3,50	-0,04
Ideal 70 1,00 FEs/kg	3,53	3,53	3,47	3,44	3,42	3,39	0,00

Prisene er nettopriser inkl frakt og gjelder 15 tonnss lass, med tidligbestilling, kontantrabatt og fratrasket kvantumsbonus 300 tonn

Det er trukket fra utbetalt årsbonus i Fellekjøpene.(fjorårets sats) Det er brukt 0% årsbonus i FK Agri og 1,25% i FK RA

Norgefôr Hundseth hadde ikke satt prisene endelig når dette gikk i trykken og er ikke med i oversikten.

NY: Felleskjøpet lanserer nytt smågrisfôr Kvikk 1 og Kvikk2

Etterspørselen øker

Sender soyaprisene til himmels

Prisene på soya har gått kraftig opp siden desember, og vil trolig stige enda mer. Økt soyapris internasjonalt kan alene gi 15–20 øre høyere kraftfôrpris på svinefôr i første halvår 2021.

ERLING MYSEN

2020 og starten av 2021 har vært urolige med tanke på internasjonale råvarepriser. Først sank norske krona kraftig i mars på grunn av Korona. Råvarer handles i dollar, og plutselig kostet en dollar 11 NOK. Valutakursen er viktig for råvareprisen. Riktignok har krona styrket seg, og en dollar koster nå omtrent like mye som for et år siden, omtrent NOK 8,50.

Men før jul ble det rapportert om lavere soyaavlinger og usikre avlinger. De internasjonale maisavlingene er også lavere, og rapslagene i verden er

lavere enn normalt. Eksportland som Russland og Argentina har også prøvd å begrense sin eksport. En streik i disse landene har også påvirket markedet.

– Jeg har aldri opplevd en så sterk øking på soyapris som de siste tre ukene, sier Stig Drillestad, innkjøpsansvarlig kornråvarer i Norgesfôr Strand. Han har jobbet med import av soya og proteinråvarer i 20 år. Drillestad får støtte fra Geir Inge Auklend, innkjøpsdirektør i Felleskjøpet Rogaland og Agder.

– Dette er det mest ekstreme vi har sett siden 2008. Og vi vet ikke hvor det vil ende, sier Auklend. En ny avlingsrapport fra USA nå midt i januar sier at avlingene både i USA og Sør-Amerika blir enda litt lavere enn forventet. De største eksportlandene av soya er Brasil, USA og Argentina. Siste anslag for forventet produksjon i disse landene er henholdsvis 133, 113 og 48 millioner tonn. Innhøstingen er over, og Brasil har akkurat startet. Om et par måneder starter Argentina, så usikker-

heten er fortsatt stor. Kina er prisdriveren på kjøpersiden. I Kina nærmer svineproduksjon seg gamle høyder, og landet bruker en tredjedel av verdens soya (ca. 120 mill tonn).

– Soyapriser internt i Kina er fortsatt høyere enn verdensmarkedsprisene, så for dem lønner seg å kjøpe ute selv ved høye priser, sier Auklend. I tillegg har spekulanter kastet seg inn i råvaremarkedet. Dette er med å presse prisene. Høyere soyapriser slår rett inn i norske kraftfôrpriser. I siste jordbruksavtale forutsatte en soyapris på litt over fire kroner, men den internasjonale prisen er nå nærmere sels kroner. En soyapris som er kr 1,50 over avtalens forutsetning betyr at kraftfôrprisen blir 15 øre dyrere p.g.a av soya ved 10% i føret.

– Det finnes andre proteinråvarer som solsikkemel, men her har myndighetene satt en tollsats. Den burde de satt ned slik det er nå, sier Auklend, men legger til at det krever politiske grep.

Ekstra tillegg for GMO-fri soya

Norge kjøper bare GMO-fri soya. Men etterspørselen etter den øker også internasjonalt.

ERLING MYSEN

USIKKERT: Det er usikkert hvor gode årets soyaavlinger blir blant annet her i Argentina. Denne båten på Rio Parana laster soya i Rosario, Messis hjemby. [Foto: Tore Mælumsæter]

De som selger GMO-fri soya varsler et ekstra pristillegg på den fra mars. Anslaget er foreløpig 20–25 dollar tonnet, eller ca. 20 øre per kg soya, men det kan også bli mer. Ekstratillegget alene betyr minst to øre dyrere kraftfôr per kilo. I sum vil trolig soya bidra til kraftig økning av kraftfôrprisen neste halvår. Høy pris på soya og mais kan også smitte over på også andre råvarer.

– Det er mulig at internasjonal pris på fôrhvete kan bli høyere enn forutsatt i jordbruksavtalen, sier Auklend, selv om hveteavlingene i Australia og Canada har vært store. Men det har vært noe begrenset tilgang på fôrhvete. FKRA har siste året kjøpt dette fra Finland og Russland. Alternativet er å kjøpe mathvete til en noe høyere pris. I Norge forventes at 35 000 tonn mathvete skal

skrives ned til fôr, men så langt er kun 9000 skrevet ned. Også FK Agri har måttet importere fôrhvete. Framover er det også grunn til å tro at flere og flere eksportland kommer til å prioritere egen befolkning framfor eksport av råvarer.

– Det har vi sett tegn til siste år både i Russland, Argentina og Uruguay. Kanskje kan dette, sammen med mer tørke- og ekstremvær, gi et skift i internasjonale råvarepriser og handel? spør Auklend.

Levende gjær i fôret gir økt fôrutnyttelse

NYHET!

Purkesortimentet vårt blir nå tilsatt levende gjær

Feltforsøk viser at levende gjær bidrar til:

- ♥ Økt fôrutnyttelse
- ♥ Høyere spekk mål
- ♥ Redusert tap av kroppsreserver etter dieperioden
- ♥ Bedre brunst og mindre omløp
- ♥ Økt tilvekst hos smågrisen
- ♥ Mindre avvenningsdiaré

**Ta kontakt
med din lokale
mølle for en
fôrprat!**

// Hva betyr grisens signaler?

Lukt, smak og lydsignaler er viktig for grisers kommunikasjon. Griser kommuniserer også sosialt med kroppsspråk, og ofte signaliserer dette hva de har tenker å gjøre i neste sekund. Slike signaler kan vi lære oss.

INGER LISE ANDERSEN OG MARKO OCEPEK,
Norges Miljø- og biovitenskapelige universitet

Det gjelder å observere godt, og utnytte det vi ser, for å oppnå bedre trivsel hos grisene. Slik kan vi også få bedre drift og arbeidsmiljø i grisehuset.

GRISEN LEVER I EN VERDEN AV LUKTER

Europeisk villsvin, som er opprinnelsen til dagens domestiserte gris, er tilpasset et liv i områder med relativt tett skog og kratt. De oppholder seg sjelden på åpne områder, fordi det er forbundet med økt fare for angrep fra

rovdyr. I et slikt miljø vil visuelle signaler egne seg mindre enn kjemiske signaler, ettersom duftstoffer koster lite å produsere. De er saktevirkende, forsvinner sakte og virker veldig lokalt. Derfor kommuniserer den domestiserte grisen også i stor grad gjennom lukt og utskillelse av duftstoffer, spesielt fra kjertler i ansiktsområdet, og det er derfor de ofte gnir hodet mot objekter også i fjøset. Da legger de nemlig igjen sine duftstoffer for å signalisere til sine bingekompis. Duft har en viktig funksjon i gruppegjenkjenning, individgjenkjenning, sosial status, alder, kjønn, og ikke minst reproduktiv status hos purkene. Som mennesker og røktere kan vi dessverre ikke ta del i grisens verden av lukter, men ved å forstå hvordan denne sansen fungerer, kan vi legge til rette for at for eksempel flytting og håndtering kan gjøres på en enklere måte.

VISUELLE SIGNALER OG LYD

Grisen har dårlig syn, spesielt på lang avstand. Likevel er synet viktig når de skal kommunisere med kroppsspråk på nært hold i en sosial setting. I sosial

kommunikasjon er det i hovedsak signaler om intensjon det er snakk om, dvs. atferd som sier noe om hva de tenker å gjøre i neste sekund. De bruker for eksempel kroppspositurer i stor grad når de skal etablere en rangorden. I utgangspunktet ønsker de å unngå slåssing, og vil ved nok plass og fluktmuligheter først starte med å teste styrkeforholdet seg imellom ved å gå parallelt ved siden av hverandre, for så å bevege seg mens de har kontakt, skulder mot skulder, gjerne i motsatt retning. Hvis de ikke avklarer konflikten med et lavt intensitetsnivå, så vil den eskalere og de begynner med hode-slag og skadelige bitt mot skuldre og flanke. I en naturlig setting vil det være lite slåssing mellom individer, fordi de lever i stabile grupper som sjelden eller aldri blander seg med andre grupper. I en praktisk setting med liten plass, mangel på fluktmuligheter der grupper blir blandet og sammensatt etter praktiske hensyn, vil vi kunne se mer skadelig slåssing ettersom de selv ikke kan bestemme hvem de skal gå sammen med, ikke kan trekke seg unna, eller det er for liten plass til å

faktisk vise et naturlig kroppsspråk. Bruk av kroppspositurer er jo opprinnelig i stor grad utviklet for å unngå skadelige konflikter. Lydsignaler er også svært viktig for griser kommunikasjon, men bortsett fra purke-smågris kommunikasjon under diing, som er godt kjent og veldig godt beskrevet vitenskapelig, så er det veldig lite forskning på hva lydsignaler i en sosial gruppe egentlig betyr. Det eneste vi egentlig vet er at hyling og skriking er et klart tegn på ubehag, frykt, stress eller smerter. Lavfrekvent gryting derimot høres oftest i sammenheng med utforsking, fødesøk og positive aktiviteter som lek. Vær allikevel klar over at grisen har et spekter av lyder som den bruker i kommunikasjon med andre griser som foreløpig ikke er beskrevet eller tolket.

GRISENS EMOSJONER – HVORDAN KAN VI LESE OM EN GRIS HAR DET BRA?

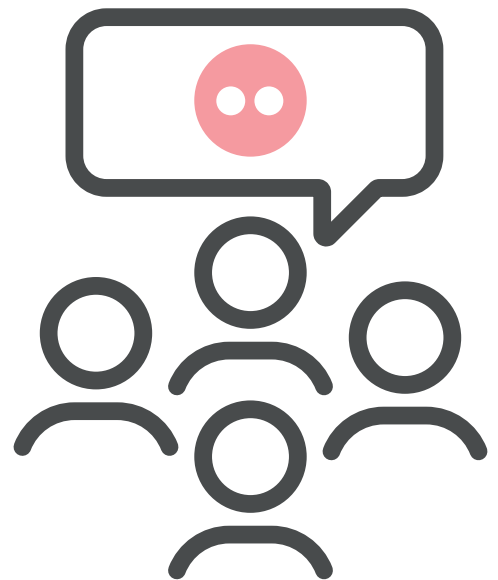
Bruk tid på å observere grisene når de beveger seg rundt i sitt miljø. Da vil du tidligere oppdage om grisene er tilfredse eller om de ikke har det bra. Grisen kroppsspråk og lyder som de har utviklet i en sosial setting vil kunne fortelle oss om de er tilfredse og glade, eller om de er redde, frustrerte eller har smerter og ubehag. Grisen har ikke så mye mimikk i ansiktet, men

en erfaren observatør kan tydelig se forskjeller i øyetrykk og hvordan de orienterer ørene i forhold til om de er i en god eller dårlig mental tilstand. For de som er mindre trente i å observere vil mer sikre indikatorer være at griser som har en avslappet positur, som er utforskende, som har krøll på halen og logrer når du kommer inn i bingen er i en positiv mental tilstand. Griser logrer oftest i forbindelse med positiv forventning, for eksempel når de får rote-materiale. Hvis flere griser logrer når du som røkter kommer inn i bingen, er dette et tegn på at de har positive assosiasjoner til deg og at de gleder seg når du kommer.

HALEN MELLOM BEINA

Har de en hale som henger rett ned mellom beina, er dette et dårlig tegn. I en sosial setting ses dette oftest i forbindelse med at de blir angrepet og er redde, eller at de er i dårlig form. At griser søker positiv kontakt og nærhet til andre griser er et positivt tegn, og det samme gjelder når de er kontaktsøkende overfor mennesker. Hvis de lager bjeffelyder eller trekker seg unna når en person nærmer seg, er dette et negativt signal. En purke som bjeffer, gaper eller klapper med munnen viser truende atferd og prøver da å signalisere at hun vil du skal gå vekk. Purker med sterkt morsinstinkt vil gi

slike signaler for å verne ungene sine mot en person som kommer inn i fødebingen. Truende atferd er svært ofte knyttet til redsel og manglende sosialisering av purka. Et sånt individ må man da bygge opp et tillitsforhold til gjennom å nærme seg gradvis, og at hun assosierer kontakten med noe positivt, for eksempel at du kommer med noe godt og at hun blir klødd på ryggen. Generelt sett er grisen flinkere til å lese våre signaler enn omvendt, og ved positiv omgang med mennesker er grisen kontaktsøkende og lett lært.

HILSENDE GRISER

ROTEATFERD

// Hvorfor gjør grisen som den gjør?

Grisene er komplekse. De har bevissthet rundt egne behov, stor oversikt over omgivelsene sine, og svært avansert sosial struktur seg imellom. Som alle andre levende vesener er grisens atferd et resultat av dets gener, oppvekstmiljø og erfaring.

SIGNE LOVISE THINGNES
Norsvin

INGER LISE ANDERSEN
Norges Miljø- og biovitenskapelige universitet

GRISEN ER EN FØLSOM GLUPING

Det gir liten mening å rangere intelligens hos ulike husdyr ettersom de lærer det som er biologisk relevant for dem i forhold til det miljøet de er tilpasset for gjennom evolusjonen. Likevel kan vi si at grisen har mange unike egenskaper. Den er ekstremt dyktig på læring gjennom prøving og feiling, og det å lære

seg nye problemløsningsoppgaver ved for eksempel å presse en hendel for å styre dusj eller temperatur i rommet. Den har også velutviklet sosial læring. Det vil si at den lærer etter bingekom-piser, og kan samarbeide med andre griser om å løse en konkret oppgave (for eksempel hente ut rotemateriale fra en boks hvor de må samarbeide om å åpne et lokk). Ettersom griser er kognitivt avanserte, kreative og utforskende, så trenger de også mye stimulering. De fleste hundeeiere vil kjenne seg igjen i at en hund som ikke får brukt hodet sitt, ofte får atferdsproblemer. Slik er det også med grisen. Griser som ikke får brukt hodet blir frustrerte, og det er ofte da situasjoner med uønsket atferd oppstår. Grisen vil også lett kunne skille gode mennesker fra dårlige i forhold til håndtering. Det vil den aldri glemme, og det er ekstremt lett å forsterke positiv atferd hos gris på samme måte som hos en hund. Andre unike egenskaper med grisen er at den har store grad av personlighet og emosjoner. Grisen viser derfor tydelig gjennom sin atferd når den er sint, redd, tilfreds, glad og avslappet.

DOMESTISERING ENDRER IKKE GRISENS GRUNNLEGGENDE NATUR

Gjennom en mer enn 10 000 år lang domestiseringsprosess har vi endret grisen ikke bare med tanke på produksjon og reproduksjonsegenskaper, men også til en viss grad atferdsmessig. Selv om grunnleggende atferdsbehov er de samme og type atferder ikke er endret, er det noen av de atferdsmessige egenskapene som indirekte har blitt styrket eller svekket i samevolusjon med mennesker og menneskeskapte miljøer. Dagens gris er f.eks. mindre redd for mennesker, og dermed langt enklere å håndtere enn villsvinet. De har nok også et større spekter av lyder, og er sosialt mer aggressive enn ville forfedre. Likevel er det viktig å huske at vi gjennom domestisering kun har endret frekvensen og terskelen for å utløse en spesifikk atferd. Vi har ikke lagt til eller fjernet atferder fra atferdsrepertoaret. Derfor er det viktig at man forsker på grisers atferd, årsaken til atferden og den biologiske funksjonen til atferden. Vi må altså kunne noe om grisens etologi.

HVORFOR GJØR GRISEN SOM DEN GJØR?

Det er likevel ingen tvil om at det er stor forskjell fra et lite villsvin som produserer 4-8 saktevoksende villsvinunger i året, til dagens purke som kan produsere over 30 rasktvoksende slaktegriser i året. Vi har også en slaktegris som vokser raskere og er mer føreffektiv enn noensinne. Dette gjør at grisen kanskje krever andre ting av oss nå enn tidligere. Vår moderne gris er en toppidrettsutøver. Og det er en grunn til at de som presterer på toppnivå i norsk idrett har et helt lagsapparat rundt seg for at ting skal fungere. Alt må tilrettelegges på det fysiske, mentale og ernæringsmessige nivået, og slik er det også for dagens gris. Det er også forskning som viser at produktive dyr bruker mye av sine tilgjengelige ressurser på nettopp det å være produktive dyr, dermed har de kanskje ikke like stor evne til å rokere sine tilgjengelige ressurser til å håndtere f.eks. sykdom og stress. Det blir dermed enda viktigere at miljøet rundt blir tilpasset grisens behov.

VARIASJON

Og grisen gir oss tydelige signal når det er essensielle mangler i miljøet. Hale- og ørebiting er et godt eksempel på det. Denne atferden har utelukende med kjedsomhet og gjøre, og er et tegn på at grisen ikke er tilstrekkelig stimulert. Vi vet fra naturens side at griser bruker 70-80 prosent av sin aktive tid på roting og matsøk, og dette behovet er like sterkt hos grisen under kommersielle forhold. Tilby dem derfor rotet materiale slik at de får brukt hodet. Rotematerialet skal være spiselig, tryggelig, manipulerbart og rotbart. Nøkkelen ligger i variasjon, varier mellom eller bland ulike rotet materialer. Grisen er også et vanedyr med god hukommelse. Er de vant til å få sysselsettingsmateriale en eller to ganger om dagen, vil de forvente det hver dag, og bli frustrert hvis det ikke skjer. Grisen er også svært sosial og kontaktsøkende, og den husker og skiller mellom mennesker som har håndtert dem godt eller dårlig. Bruk derfor litt tid på å sosialisere med dyra. Grisen er nysgjerrig, bruk det til å skape en trygg relasjon mellom dere. Grisen lukter om du er urolig og stresset, og det vil smitte over på dem. Er du rolig, er

dyra rolig. Trygge og rolige dyr, er også produktive dyr. Og vi kan vel alle være enige om at det er hyggeligere å komme inn i et grisehus hvor dyra kommer imot deg, enn hvis de hopper bjeffende i været hver gang noen entrer rommet.

BLAND MINST MULIG

Griser liker stabilitet og forutsigbarhet, det gjelder også i sosiale relasjoner med andre griser. Bland derfor dyr minst mulig. De gangene det må gjøres, sørg for at det er nok tilgang på ressurser (mat, hvileplasser, drikke- og sysselsettingsmateriale) slik at de ikke blir kamp om dem. Sørg også for at det finnes fluktmuligheter for dyra i form av fangbåser eller vegger de kan gjemme seg bak. Disse sosiale relasjonene kan man også tenke på når en skal utforme binger.

Griser liker å gjøre ting sammen, sett inn en langtro eller en ekstra førautomat slik at alle kan spise sammen. Sørg for at det er nok tørre og trekkfrie liggeplasser til at alle kan ligge på fast gulv samtidig. Når dere skal flytte dyr, flytt en og en bunge og sørg for å ha god tid. La døra stå åpen, tøm gangen for hindringer da dette kan virke skremmende på grisen som ikke har det aller beste synet. Når en gris går ut av bingen vil de andre som regel følge etter av ren nysgjerrighet. Når en vet mer om grisens atferd og behov er det også lettere å gjøre de små endringene i grisens miljø som kan være med på å forbedre produksjonsresultatene, arbeidsmiljøet og dyrevelferden i fjøset. Og husk at den største forskjellen på gris er faktisk personen som håndterer dem.

Optima til gris

Bruk Optima pH 4 Gel

- glidemiddel ved fødselshjelp
- bogsår og andre overflatesår

Med dette og andre Optimaprodukt kan du unngå mange problem.

Gjer som Sissel og Trond Mehus!

Optima Produkter AS
5600 Norheimsund, Tlf. 56 56 46 10 www.optima-ph.no

// Hvordan utvikle øyne for dyr?

Svineprodusenter og røktere må ha et godt blikk for dyr for å lykkes. Mens noen har en medfødt evne til å se og forstå dyras signaler, må andre bruke mer tid på observasjon og læring.

SOLVEIG KONGSRUD
Norsvin

Men heldigvis er det fullt mulig for alle å lære seg å lese dyras signaler.

ØYNE FOR DYR

Alle som jobber med gris, må være i stand til å observere og forstå dyra. Noen mennesker er så heldig å ha en medfødt gave som gjør at de har evnen til å observere, se behov hos og forstå dyr. De har det vi kaller «øyne for dyr». De fleste av oss må lære oss hvordan vi skal observere, tolke og bruke grisens signaler. Men det er heldigvis mulig å trene opp og utvikle gode øyne for dyr over tid.

LÆR DEG SIGNALENE

Første betingelse for å lære, observere og utvikle øyne for dyr, er at du tar deg tid til å se på grisene du har i fjøset. De sender ut mange signaler til deg som røkter på om de har det bra eller ikke. Du må ha kunnskap om grisers naturlige atferd, forstå hva de ulike signalene fra grisene betyr, og bruke disse signalene aktivt i drifta. Det er spesielt viktig at du fanger opp tegn på at noe er galt. Dersom de som jobber i grisehuset ikke er så gode til å se dyrene og deres behov, er det spesielt viktig at vi har gode rutiner og god driftsstyring som sikrer god standard og fanger opp ting. Og for å kunne se signalene som dyra gir er det også viktig med godt lys i fjøset. Det skaper også et godt arbeidsmiljø.

BRUK ALLE SANSENE

Du får best inntrykk av grisene når de er aktive, så ta deg tid til å observere grisene i forbindelse med ett av de

daglige stellene. Det er viktig at du bruker alle sansene dine og er motakelig for inntrykk i form av lukt, lyd og det du ser. Allerede når du åpner døra til grisehuset får du et inntrykk av miljøet i fjøset. Hvordan reagerer grisene på at du kommer inn? Er de rolige, eller blir det bjeffing og uro? Hvordan er lukten og temperaturen? Er det mye hyling og skriking? Er det noen spesielle lyder fra enkelt dyr som signaliserer brunst, skade eller sykdom? Flere produsenter poengterer at det er lurt å jobbe uten øreklokker når en ikke utfører særlige støyende arbeidsoppgaver. Det samme gjelder radio eller musikk på ørene. Har du noe på øret er en viktig sans skrudd av.

SE FRA STORT TIL SMÅTT

Observer fra det store bildet til de små detaljene. Start med å observere det generelle miljøet i hele besetningen eller rommet, deretter hver bing og fokuser til slutt på den enkelte gris. Det er hyggelig å observere dyr som trives og har det bra, men det viktigste er å fange opp de grisene som ikke har det bra og få gjort noe med dette. Hver dag må du gå runden i fjøset, stoppe opp ved bingekanten for å observere og gå inn i bingen for å merke og sjekke opp enkeltindivider som gir signaler på at noe kan være galt. Vi bør være en tur inne i alle bingene hver dag.

Om du følger føringen rundt i grisehuset får du raskt et bilde av om alle grisene er på beina og om de ser ut til å ha det bra eller ikke. Den samme muligheten har du når du er inne i bingen og skrapper møkk eller deler ut stø og rotemateriale. Er det griser som ikke går til troa ved føring, ikke kommer fram når du strør og gir rotemateriale eller ligger for seg selv, gjerne på gjødselrista, er det dyr som må sjekkes. Det samme gjelder griser som har en lut kroppsholdning, tomt og trist blikk, hengende hale, eller har halen mellom beina.

Bruk ei notatbok, logisk plasserte white-board tavler, oppfølgings- og

sjekklister for å notere observasjoner som må følges opp, og sørg for at dette kommuniseres effektivt om dere er flere som jobber i fjøset.

Øyne og ører

Klare øyne med våkent blikk. Spenstige ører i offensiv posisjon (raseavhengig). Ører uten sår og skader

Sløvt, bedrøvet og innsunket blikk, slappe ører (raseavhengig) - (helse, mistrivsel, slåssing, ørebiting)

Tryne og nese

Uten skader og tilsmussing

Tilsmusset, blod, sår, slim (klima, helse, slåssing, biting, fôropptak, hygiene)

Bein

God bevegelighet, fordeler kroppstyngheten jevnt på alle bein, normal beinstilling

Dårlig bevegelighet, halthet, unormal beinstilling (infeksjon, skade, liggesår, smerter)

FANG OPP SIGNALER TIDLIG

Det gjelder å fange opp grisenes signaler hvis noe ikke er som det skal på et tidlig tidspunkt. Løser du dette tidlig, kanskje før det virkelig oppstår et problem, vil du kunne spare deg for mye ekstra arbeid, frustrasjon og kostnader ved for eksempel møkkete binger, urolige purker ved grising, halebiting og sykdom. Når du ser at

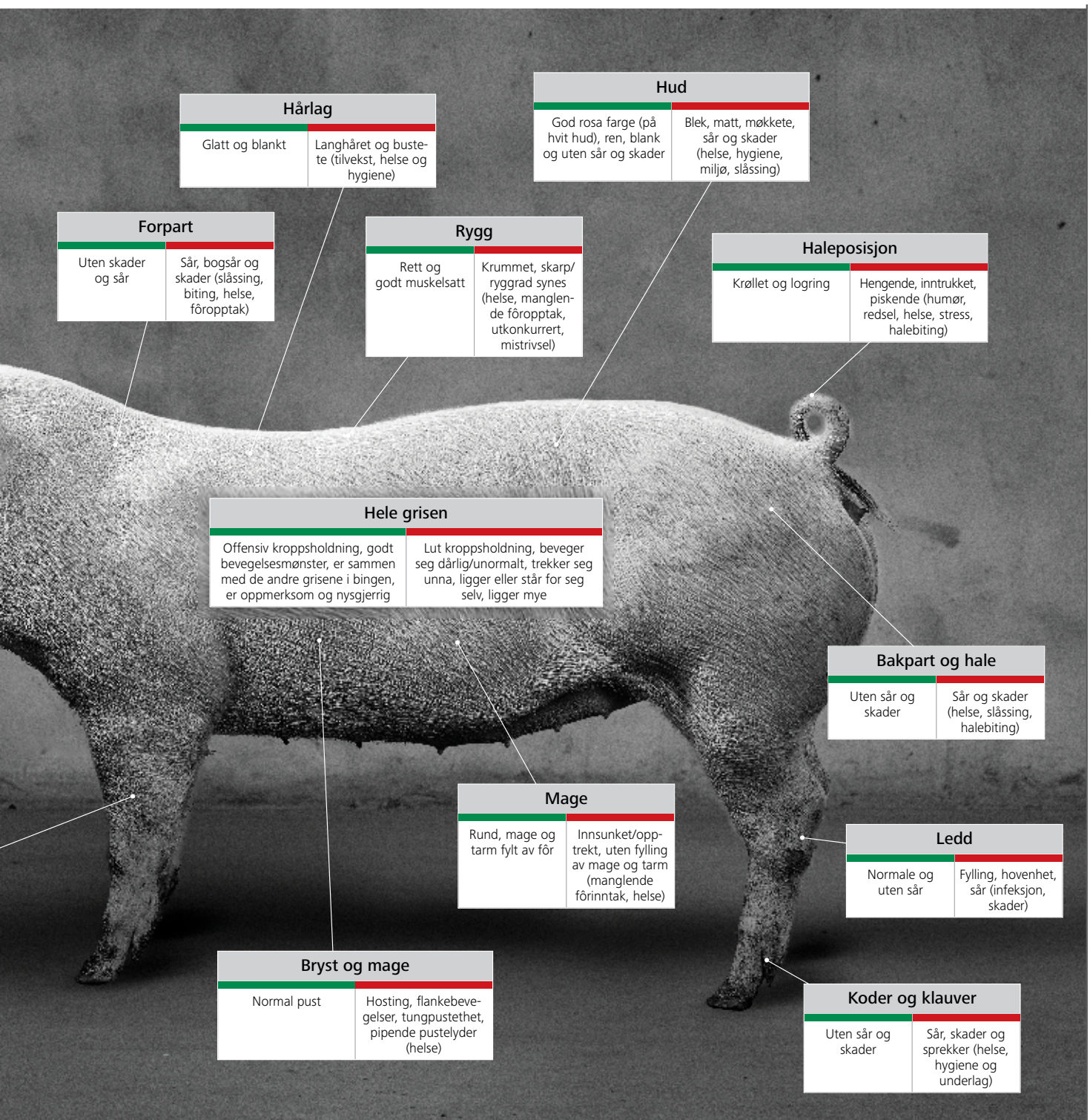
noe skurrer har du også muligheten til å gjøre noe med dette. Det at du har faste rutiner og fast rekkefølge på ting gjør det lettere å danne seg et bilde av normalsituasjonen og dermed raskt fange opp det som er unormalt.

STILL DEG SELV SPØRSMÅL

Kunsten er å se så mange viktige ting som mulig på kortest mulig tid. Struk-

turert observasjon og strukturert tenking kan hjelpe deg med dette. Det å få med seg mye begynner med å observere grisene mer bevisst. Alle som stiller gris, må hele tiden spørre seg selv for å finne årsaker og komme fram til løsninger.

Forts. neste side.

OBSERVASON

Grunnleggende spørsmål er:

1. Hva ser jeg?
– *Beskriv det du ser på en objektiv måte (slik at noen som ikke har sett det selv forstår nøyaktig hva du så)*
2. Hvorfor har dette skjedd?
– *Identifiser årsak*
3. Hva betyr dette?
– *Gode eller dårlige signaler – Trekke konklusjoner*
4. Hva skal jeg gjøre?
– *Fortsette som før eller gripe inn og gjøre endringer*

KALIBRERING AV ØYNE

Når du går i de samme omgivelsene dag etter dag er det lett å bli litt «blind» i eget fjøs og overse små gradvise endringer og ting som ikke er i orden. Vær bevisst på dette, og prøv å unngå det. Observer grisene bevisst, still deg spørsmål og besvar dem objektivt og jevnlig. Får du bekreftet at svarene er riktige, vil det hjelpe deg til ikke å bli «blind» i eget grisehus.

Fra tid til annen er det lurt å få en rådgiver eller kollega inn i grisehuset til å se på dyr, rutiner og hus med nye øyne. Den utenforstående vil ofte se ting som du selv ikke ser lenger og

stille spørsmål ved det de ser. Dette vil fungere som en kalibrering av øynene dine.

Som nevnt må vi sette av tid til observasjon av grisene for at blikket for dyra trenes opp. Gode rutiner og vaner skaper de mest effektive observasjonene. Om mulig er det lurt om dere svineprodusenter besøker fjøsene til hverandre, kommenterer og stiller spørsmål ved hva de ser.

Salgsuksessen Opti Norm Energi

- Lavere Fen-pris
- Svært gode resultater

PRØV DU OGSÅ - BESTILL I DAG:
FISKÅ MØLLE
Tlf. 51 74 33 00

FISKÅ MØLLE
ETNE
Tlf. 53 77 13 77

FISKÅ MØLLE
TRØNDELAG
Tlf. 73 85 90 60

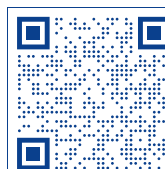
Fiskå Mølle
www.fiska.no

IntraHygiene

RABATTKAMPANJE Intra Hygiene

FREE!

Gratis kanne Intra Aqua Acid
Mineral med hver 1 + 1 + 1
Intra Hygiene-pakke

Fungerer optimalt
med Intra Hygiene
Trolley

NEW!

Ta kontakt med Mineral-Expressen eller
din Intra Hygiene-forhandler

Mineral-Expressen AS

Ole Martin Westrum
Mineral-Expressen AS
Såvegen 11
2050 Jessheim
Mob: +47 46697672

PIONEERS IN FUTURE PROOF SOLUTIONS

Denne sesongkampanjen er gyldig til 28 Februar 2021

Rånesmak – et stort forskningsområde

I mange år har rånesmaksproblematikken vært et nasjonalt og internasjonalt forskningsområde. Målet er å kunne unngå å kastrere råner.

Problematikken har vært et internasjonalt tema for forskning i mer enn 30 år. Også forskergrupper i Norsvin har jobbet lenge med temaet.

Kunnskapen som er generert er formidabel, og Norsvins raser selekteres nå genetisk for lavere rånesmak. I tillegg jobbes det videre med målemetoder slik at slakteriene kan få verktøy til å sortere ut kjøttet med mye rånesmak til egnede produkter. Næringa jobber sammen om å finne de gode løsningene. Klarer en det vil næringa kunne gi et godt bidrag til å redusere klimaavtrykk og bedre dyrevelferden.

HANNGRISPRODUKSJON LØSNINGEN?

Det er flere fordeler med å produsere hanngriser (råner) i stedet for kastrater. En rekke forskningsmiljøer, deriblant Norsvin, har de siste årene jobbet med forskningsprosjekter hvor vi har sett på muligheter knyttet til hanngrisproduksjon og kjøttmarkedet.

I nettmagasinet er det forskningsstoff å hente.

Kjøtt fra hanngriser kan ha en stram lukt og smak pga. substansene androstenon og skatol, som akkumuleres i fett på rånene etter kjønnsmodningen. I Norge er kirurgisk kastrering med bedøvelse hovedmetoden som brukes for å unngå den karakteristiske rånesmaken på kjøttet.

20 ÅR MED FORSKNING

Rånesmak har vært et forskningsfelt i Norsvin i nesten 20 år. Målet er at en skal kunne gå bort fra å kastrere hanngriser i norsk svineproduksjon. Ulike metoder er prøvd ut, både i Norge og resten av verden, men det har vært utfordrende å finne gode nok alternativer til kastrering.

Gjennom forskningen i Norge har vi blant annet jobbet mot å implementere rånesmak i avlsmålet, slik at vi gjennom avl kan redusere nivået i de norske svinepopulasjonene.

NYTT NETTMAGASIN

Du kan lese mer om dette forskningsarbeidet på rånesmak i Norsvins nye nettmagasin, som er det andre i en serie av magasiner om selskapets forskningsaktivitet: Råner til markedet: Er hanngrisproduksjon en løsning?

Prosjektpartnere de siste årene har vært: Animalia (prosjekteier), Norsvin, Nortura, Opplysningskontoret for egg og kjøtt, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), Skala Maskon og Liverpool John Moores University. Forskningsarbeidet er støttet av Norges forskningsråd og Innovasjon Norge.

Forsknings- og utviklingssjef Eli Grindflek i Norsvin.

[Foto: Julie Lunde Lillesæter, Differ-Media]

I videoen forteller Maren van Son, forsker i Norsvin, mer om Norsvins forskning for redusert rånesmak.

600 svinebesetninger får tilsyn

Dette bør du legge vekt på

Tilsynskampanjen som Mattilsynet starter i svinenæringa i år avsluttes sommeren 2022. I år er planen å besøke om lag 400 produsenter, og 200 til neste år. Tilsynsbesetningene velges tilfeldig ut.

TORE MÆLUMSÆTER

Men de skal representere alle produktionskategorier, og tilsynsbesøkene gjennomføres over hele landet. Det er Veterinærinstituttet som gjør tilfeldige utvalg ut fra sine lister over produsenter. I gjennomsnitt vil én til to besetninger få besøk av en av Mattilsynets inspektører per dag.

Bakgrunnen for kampanjen er selvfølgelig å finne i den tilsynskampanjen som ble gjennomført i Rogaland i 2017-18, Piraya-filmen som ble vist i juni 2019, samt diskusjonen som har gått i kjølvannet av disse begivenhetene. Det er Landbruks- og matdepartementet som på bakgrunn av dette har bedt Mattilsynet om en vurdering av hvordan situasjonen i svinenæringa som helhet egentlig er. Tilsynskampanjen som ble kjørt i Rogaland var såkalt risikobasert, og viste derfor ikke noe helhetlig bilde av tilstanden i svinenæringa som sådan.

– NYANSER ER VIKTIGE

– Hva tenker du om det som nå skal skje, overveterinær Peer Ola Hofmo i Norsvin? Tror du denne kampanjen vil få folk til å se på norsk svinenæring med andre øyne?

– Jeg håper jo det. Det er mange flinke og ansvarsfulle produsenter i næringa vår, og det hadde vært fint om også dette kommer fram slutt-rapporten og i folks bevissthet.

– Men avvik må en vel regne med også denne gangen?

– Det må vi selvfølgelig regne med. Men jeg håper at inspektørene løfter blikket når de er på besøk, og forsøker å se helheten i dyrevelferden og dyre-

holdet som skal beskrives. Det er forskjell på om det er for lite strø i alle, eller i én bing. Det er forskjell på alvorlige og mindre alvorlige avvik i forhold til dyrevelferd. Jeg håper at dette reflekteres i de rapportene som kommer ut til slutt. Nyanser er viktige hvis målet er å vise helheten.

KLARE RUTINER

– Hva bør så svineprodusentene gjøre for å forberede seg best mulig?

– Jeg tror de gjør klokt i å tenke detaljert gjennom hva de skal svare når de blir spurt om rutiner for det ene og det andre. Hvordan behandler du et sykt eller skadet dyr? Hvilke rutiner har du ved grising, kastrering osv. Min erfaring er at når en går inn i en besetning på kanskje 500–700 dyr så er det ikke unormalt at det finnes et dyr som er sykt eller skadet. Det viktige er at du som bonde viser og beskriver hvordan du angriper slike situasjoner, sier Hofmo.

– Hva bør bonden legge mest vekt på i sine forberedelser?

– Jeg tror det er særlig to forhold. For det første må bonden vise hvilken plan hun/han har for behandling av syke og skadde dyr. Som bonde eier du disse dyra, og med det følger det ansvar. Hvilke rutiner har du for eksempel for bruk av sjukebinge? Jeg håper det blir lite avvik for slike forhold. Et annet

viktig område er at du har gode rutiner for bruk av rotemateriale, redebygging og strø. Adekvat mengde strø skal være tilgjengelig. Videre håper jeg at inspektørene sjekker rutiner for fiksering av purker i fødebinger, og etter bedekking. Jeg håper dette blir fulgt opp, og at inspektørene selvfølgelig slår ned på tilfeller av kastrering uten bruk av lokal bedøvelse og smertestillende preparater. Produsentene bør bruke denne sjansen til å vise at det er mye god dyrevelferd i norske grisehus. Og inspektørene kan på sin side med fordel bruke sjansen til også å veilede bønder ved mindre avvik i større grad enn de har gjort til nå, synes Peer Ola Hofmo.

FLERE DETALJER

Nærmere detaljer om hvordan tilsynene gjennomføres og hva som skal vektlegges, finner du for eksempel på Mattilsynets og Norsvins hjemmesider. Også KLF, Nortura og Norges Bondelags sider har informasjon om blant annet rettigheter og plikter.

Norsvin arrangerte et fysisk kurs for 20-25 inspektører i Mattilsynet i januar 2020. Det skulle vært gjennomført flere, men etter at koronaen kom ble det i stedet gjennomført digitalt kurs for ytterligere 80 inspektører i november. Hensikten var å gi både generell og spesiell informasjon om svinenæringa og praktisk svineproduksjon.

SJANSE: – Nå har svineprodusentene og Mattilsynets inspektører sjansen til å vise fram godsida også, sier Peer Ola Hofmo.

Ny kjøttkontroll for bedre kvalitet og dokumentasjon

Norsk dyrehelse er blant verdens beste. Det gir også det beste utgangspunktet for god mattrygghet. I 2021 vil Mattilsynet, slakteriene og du som bonde gjøre dokumentasjon av dette enda bedre.

AV RAGNHILD MARGIT ARNESEN,
prosjektleder i Mattilsynet,

OLA NAFSTAD,
fagdirektør i Animalia,

INGRID MELKILD
fagsjef i Nortura og

IDA MATHISEN,
sjefveterinær i KLF

MATTRYGGHET: Kjøttkontrollen er et viktig bidrag i arbeidet med mattrygghet. [Foto: Mattilsynet]

I 2010 kom det nye krav til hvilken informasjon som skal sendes inn om slaktedyra før de sendes til slakt. Medisinering, restriksjoner på grunn av smittsomme sykdommer og helse-tilstanden hos dyra er eksempler på slik informasjon. Samlebetegnelsen for denne informasjonen er matkjedeinformasjon (MKI).

MODERNE KJØTTKONTROLL

Innføringen av krav om matkjedeinformasjon betyr et skifte fra at kjøttkontroll er en punktkontroll rett før slakting (ante-mortem) og rett etter slakting (post-mortem), til også å være en kontroll av hele kjeden bakover i primærproduksjonen. Derfor må husdyrprodusenten, veterinæren og slakteriet i større grad enn før bidra. Kontrollen bakover i kjeden er basert på dokumentasjon og deling av sentrale opplysninger om dyrehelse og andre forhold som kan ha betydning for mattrygghet og dyrevelferd i besetningen og hos det enkelte dyret som skal slaktes. Mattilsynet og slakteribransjen har helt siden kravet om matkjedeinformasjon kom jobbet med innsamling av slike data og systemer for automatisk overføring fra slakteriene og videre til Mattilsynet.

DYREHELSEPORTALEN GIR RASJONELL RAPPORTERING

Slakteriene har valgt å se behovet for matkjedeinformasjon i sammenheng med andre behov for opplysninger om helsehendelser. Derfor etablerte kjøttbransjen, Tine og Geno fagsystemet Dyrehelseportalen for snart 10 år siden. Den skal blant annet sikre at helseopplysninger bare skal behøve og rapporteres én gang og ett sted, og så være tilgjengelig for alle som har et rettmessig behov for dem. Slakterienes plikt til å skaffe matkjedeinformasjon er et slikt rettmessig behov. En viktig kilde til data for Dyrehelseportalen er veterinærens rapportering av diagnoser og behandling. I tillegg får portalen informasjon fra Mattilsynet om tidligere kjøttkontrollresultater og offentlige restriksjoner, fra KSL, og fra næringas egne fagsystemer om slakteresultater, dyrevelferdsprogrammer og sjukdomskontroll. Dette gir slakteriene mest mulig komplett matkjedeinformasjon. Dyrehelseportalen har bidratt til at kravet om matkjedeinformasjon har kunnet innføres uten vesentlig merarbeid for den enkelt produsent. Det blir likevel noen endringer som beskrives senere i artikkelen.

NYTT SYSTEM FOR PRODUSENTER, SLAKTERIENE OG MATTILSYNET

I 2018 fikk Mattilsynet tildelt over 13 millioner øremerkede kroner fra Digitaliseringsdirektoratet for å utvikle en digital løsning for håndtering av matkjedeinformasjonen. Mattilsynets «Prosjekt systemstøtte for kjøttkontroll» har samlet Mattilsynet og slakteribransjen i et vellykket prosjekt som nå er klart for full utrulling. Animalia har arbeidet med videreformidling av allerede registrert informasjon, mens slakteriene har arbeidet hardt for å legge om rutiner for datainnhenting, innmelding og digital overføring av MKI til Mattilsynet. Mattilsynet på sin side har utviklet et helt nytt dataverktøy, MAKKS (Mattilsynets Kjøttkontroll System). MAKKS skal håndtere disse dataene, og i tillegg være et verktøy for planlegging og gjennomføring av kjøttkontrollarbeidet.

ET SYSTEM I VERDENSTOPPEN

Med det nye systemet for innhenting av MKI og overføring fra slakteriene til Mattilsynet har slakteriene fått bedre bakgrunnsinformasjon om dyra de henter, og Mattilsynet har fått et mye

bedre utgangspunkt for en risikobasert kjøttkontroll. Resultatet av dette er først og fremst enda bedre grunnlag for å ivareta mattrygghet og dyrevelferd, men det er også en mer effektiv måte å arbeide på.

Vi mener at en samlet slakteribransje sammen med Mattilsynet har bygget det vi er ganske sikre på er Europas, og kanskje verdens, beste system for å sikre at slaktedyr er friske og medisinfrie ved slakting, og at dyrevelferden blir ivaretatt ved transport og eventuell oppstalling på slakteriet. Vi tror dette vil være et viktig bidrag til med enda større tyngde å kunne si at norsk kjøtt er helt i toppklasse i verden.

Det nye systemet dekker dyreartene storfe, svin, sau og geit.

DEG SOM PRODUSENT

Som storfe-, småfe- eller svineprodusent vil du i disse dager merke endringer når du skal melde inn dyr til slakt. Blant annet må du ved innmelding oppgi dersom noen av dyra har noen avvik og hva slags form for avvik det dreier seg om, slik at slakteriet kan ta høyde for dette ved planlegging av transporten. Det er ikke mulig å bytte storfeindivider etter at fristen for MKI rapportering er utløpt, men det er fortsatt mulig med hasteslakt som av dyrevelferdsgrunner må slaktes raskt. Også etter utløpt MKI frist. Slakteriet ditt vil gi deg nærmere informasjon om hva som blir nytt, sett deg nøye inn i denne informasjonen.

VETERINÆRS RAPPORT ER VIKTIG

Produsenter som bruker veterinærer som rapporterer diagnoser og behandling gjennom Dyrehelseportalen får også automatisk sikret denne informasjonen som matkjedeinformasjon. Veterinæren kan enten bruke nettsiden, Dyrehelseportalen.no, eller et av journalsystemene som sender opplysninger videre til Dyrehelseportalen.

Et viktig tiltak er derfor å avtale med din veterinær at han eller hun bruker en av disse løsningene. Veterinæren har uansett en plikt til å rapportere all utlevering av medisiner til Mattilsynet. Ved at veterinær på en eller annen måte bruker Dyrehelseportalen sikres både matkjedeinformasjonen og rapporteringen til Mattilsynet. Dersom

veterinæren ikke bruker Dyrehelseportalen, må du som produsent rapportere denne informasjonen selv enten gjennom den aktuelle husdyrkontrollen, eller selv rapportere i Dyrehelseportalen.

EGENBEHANDLING OG OPPFØLGING

All egenbehandling av dyr, som parasittbehandling, behandling etter avtale med veterinær eller oppfølgende behandling, er matkjedeinformasjon og skal dokumenteres og rapporteres inn. Medlemmer av en husdyrkontroll (Kukontrollen, Storfekjøttkontrollen, Sauekontrollen eller Ingris) kan gjøre dette i kontrollen. Produsenter som ikke er med i kontrollen for den aktuelle produksjonen må gjøre dette direkte på Dyrehelseportalen.no. Portalen er åpen for alle husdyrprodusenter, og du logger deg inn med felles brukernavn og passord i landbruket.

NYTT HUSDYRHOLD?

Er du helt ny som bonde? Har du startet opp en helt ny buskap, eller har du bare hatt noen få dyr av en ny art i sommerhalvåret? Mattilsynet trenger å vite om alle produksjonsdyrehold i Norge, og derfor må du registrere alle arter du driver med så snart du er i gang. Dersom dette har gått i glemmeboka og du melder inn dyr til slakt, vil slakteriene nå fange opp dette og du vil få beskjed om å registrere deg før dyra kan slaktes. I tillegg må du fylle ut et ekstra skjema med informasjon om

FAKTA

Dette må du gjøre

For deg som husdyrprodusent betyr kravet om matkjedeinformasjon kort fortalt følgende:

- // Besetningen må være registrert i Mattilsynets dyreholdsregister for å kunne sende dyr til slakt.
- // Ved innmelding av dyr må det oppgis en del nye opplysninger.
- // Veterinærene du bruker må rapportere alle diagnoser og behandlinger i direkte eller indirekte i Dyrehelseportalen. Er ikke det tilfelle i dag så gå i dialog med dine veterinærer om det.
- // All egenbehandling skal rapporteres av produsenten, enten i den aktuelle husdyrkontrollen eller på Dyrehelseportalen.no.

dyra, siden mye av den automatiske innhenting vil være mangelfull.

Mattilsynet arbeider videre med sin MAKKS, og i løpet av 2021 vil du merke at kjøttkontrollen rapporterer bedre tilbake om det de ser på dine dyr som du har sendt til slakt.

//NOTISER//

Mindre klimautslipp fra jordbruket

Tal fra Statistisk sentralbyrå (SSB), viser at klimagassutsleppa fra jordbruket gjekk ned med 0,9 prosent frå 2018 til 2019. Dette svarar til 37,5 tusen tonn CO₂-ekvivalentar. Forsking er grunnleggjande for omstilling til eit meir berekraftig jordbruk med lågare utslepp av klimagassar.

Salgsøkning for svin i fjor

Det ble solgt 137 900 tonn svinekjøtt i fjor. Dette er en salgsvekst på fire prosent sammenlignet med året før, rapporterer Nortura Totalmarked. Per 31.12.2020 viste tallene at det var produsert 131 001 tonn norsk svinekjøtt i fjor, eller én prosent mindre enn året før. Vi importerte 5896 tonn svinekjøtt, og oppsummert ga dette en markedsbalanse på minus 1003 tonn svinekjøtt.

Import fra Storbritannia 2021

Regelverket for import av jordbruksvarer fra Storbritannia er endret etter at overgangsperioden med EU etter Brexit tok slutt 1. januar.

En foreløpig vareavtale mellom Norge og Storbritannia innebærer endringer i både tollkvotene og nye søknader om tollnedsettelse for RÅK-varer.

Landbruksdirektoratet skriver at fire tollkvoter fra Storbritannia blir solgt på auksjon den 28. januar. Og fra 1. januar kreves det nye tillatelser for å få nedsatt toll på bearbejdede jordbruksvarer fra Storbritannia.

STØRRELSEN PÅ KVOTENE

En ostekvote på 299 tonn er allerede fordelt etter søknad. Kvotene på, 4 tonn pølser, 1 tonn hønseeegg, 14 tonn eplejuft til industri og 560 tonn pote-

ter som halvfabrikata til fremstilling av snacks vil bli auksjonert torsdag 28. januar sammen med bl.a. kvotene for frukt og grønt.

NEDSATT TOLL PÅ RÅK-VARER

Alle som ønsker å importere bearbejdede landbruksvarer (RÅK-varer) med redusert toll fra Storbritannia må søke om nye tollnedsettelse. Man må oppgi opprinnelse GB for Storbritannia i søknaden. Tollnedsettelse med opprinnelse EU er ikke lenger gyldige for import fra Storbritannia.

For basis landbruksvarer har alle tollnedsettelse opprinnelse «alle land».

Det vil si at tollnedsettelse vil være gyldige for import fra Storbritannia også i 2021.

MIDLERTIDIG VAREAVTALE

Storbritannia har forlatt EU, og Norge og Storbritannia har inngått en midlertidig vareavtale som gjelder inntil en frihandelsavtale er ferdigforhandlet. Den midlertidige avtalen trådte i kraft 1. januar 2021, og innebærer fem kvoter for import fra Storbritannia i 2021, og videreføring av tollsatsene på andre varer som gjaldt for Storbritannia som EU-medlem. Dette gjelder både for basis landbruksvarer og bearbejdede landbruksvarer (RÅK-varer).

Future

Rundbuehaller Vestfold DA

www.futurehaller.no

FLYTTBAR HALL:
kr 27 500,- eks. mva. og treverk
Pris hall 5x6 meter

HALLER I BREDDE:
8, 10, 12, 14 og 16 meter
Lengde etter ønske

Kan leveres isolerte med innredning tilpasset svineproduksjon
 Ta kontakt med Øyvind på tlf. 915 36 899

Kalvehytte

Følg oss gjerne på – Future Stålhaller Norge DA
 Avd. Innlandet, tlf. 977 79 469, e-post: post@futurestalhaller.no
 Avd. Vestfold og Telemark, tlf. 915 36 899, e-post: post@futurehaller.no

AGROMILJØ
-graset er grønnere på vår side!

Gratis Befaring!

Meld deg på befaring idag!

Vi gjør en vurdering av dine forhold

“Dette gir oss mulighet til å skreddersy løsning for håndtering av husdyrgjødsel hos deg”.

Kontakt oss:
www.agromiljo.no/befaring

Telefon: 51 71 20 20

Er du ajour med Ingris-registreringer for 2020?

Alle data for 2020 må registreres i Ingris innen 28. februar for at besetningen skal bli med i årsstatistikken. Ingris er viktig dokumentasjon for deg som svinebonde og næringen som helhet.

INGER-MARTHE KJØLSETH
Norsvin

HVA MÅ REGISTRERES?

For purker skal alle hendelser for alle purker i 2020 registreres. Det er viktig at bedekninger og utmeldinger på slutten av året blir med. Det samme gjelder grisinger, selv om avvenning først skjer i 2021. I purkeringene er det viktig at alle kull er knyttet til riktig satellitt.

Når det gjelder smågris og slaktegris tar vi med alle puljer/innsett som er avsluttet i 2020. Dette betyr at vi tar med noen innsett som ble påbegynt i 2019. Innsett som startet i 2020, men som først er ferdig i 2021 kommer ikke med før i årsstatistikken for 2021. For smågris og slaktegris er det spesielt viktig at dere får med alle griser som er døde, og forbrukt fôr i alle periodene.

Fram til rapporteringsfristen, som er 28. februar, vil du kunne få e-poster om vi mener det mangler data for purker eller avdelinger for smågris og

slaktegris. Besetninger eller avdelinger med feil vil bli tatt ut av beregningene. Har du data for 2020 som ikke er registrert, så gjør det nå. Trenger du hjelp, eller vil komme i gang med Ingris, ta kontakt med rådgiver på slakteriet eller med Ingris brukerstøtte.

ANONYMITET

Data som blir registrert i Ingris inngår i gjennomsnittsberegninger og statistikker for større grupper eller geografiske områder, slik at anonymiteten sikres. Ingen data fra enkeltbesetninger blir offentliggjort uten at det innhentet godkjennelse fra besetningen. Dette gjelder også ved rangering og lister med de beste besetningene. Viktig dokumentasjon

Dokumentasjon av produksjonen er viktigere enn noen gang, både for hver enkelt produsent og for hele svine-næringen. Løpende registreringer i Ingris er svært viktig som grunnlag for beregninger av prognoser. Ingris i

besetningene og årsstatistikken er en av de viktigste dokumentasjonene og sammenligningsgrunnlagene for svinebransjen.

NOTIS

Økt jordbruksinntekt i 2019

Resultatene av driftsgranskningene for 2019, presentert av Nibio, viste at jordbruksinntektene økte med fire prosent fra 2018 til 2019. De store utbetalingene av tilskudd ved avlingsskade etter tørkesommeren 2018 slo positivt ut for inntekten i 2018, mens særlig husdyrprodusentene dro med seg kostnader inn i 2019. Variasjonen er stor, både innenfor produksjoner og mellom områder.

PLASTPLATER, DET SMARTE VALGET.

Plastplater til alle formål. PP og PE plast

- melkerom
- tekniske rom
- våtrom
- husdyrrum
- egnet til ALLE dyreslag
- upåvirket av fukt og skitt
- enkle å holde rene/vaske
- lette å bearbeide/montere

-10%
PÅ HEL PALL

Stort utvalg av lagerførte varer i Norge. Tykkelse 1,5 - 42 mm.

Bergerud Gard

1735 Varteig
918 45 004
ole@bergerud-gaard.no
www.bergerud-gaard.no

MAURITZ AARSKOG
advokat og partner i Østby Aarskog
Advokatfirma AS.

//JUSSPALTEN//

Barnefordeling

I forbindelse med samlivsbrudd kan det som kalles barnefordelingssaker oppstå. Sakstypen dekker i hovedsak tvist om foreldreansvar, fast bosted og samvær.

Alle foreldre med felles barn under 16 år må møte til obligatorisk meklingsstime på sitt lokale familievernkontor. Dersom meklingen ikke fører frem og foreldrene ikke klarer å avtale seg imellom hvor barna skal bo, hvordan samvær skal være og hvem som skal ha foreldreansvaret, så kan en av foreldrene ta saken for retten og be domstolen avgjøre spørsmålet. Det er ikke mulig å gå til sak uten meklingsattest som utstedes i disse møtene. Nedenfor går vi igjennom de tre sedvanlige hovedproblemstillingene, samt hva du bør tenke på dersom du er part i en barnefordelingssak.

FORELDREANSVAR

Foreldreansvar er beslutningsmyndighet til å ta en rekke avgjørelser på barnets vegne. Som eksempel nevnes utstedelse av pass, innmelding i trossamfunn, partsstatus i barnevernssaker, hva barnet skal hete, medisinsk behandling og flytting til utlandet.

Gift og samboende foreldre har felles foreldreansvar for felles barn, også etter et samlivsbrudd. For ugifte foreldre som ikke bor sammen ved barnets fødsel har loven blitt endret slik at for barn født etter 1. januar 2020 kan foreldrene hver for seg kan melde fra innen et år om de ønsker foreldreansvar. Dersom mor melder at hun skal ha foreldreansvaret alene må far gå til sak for å få del i foreldreansvaret. Det må foreligge særlige grunner til hvorfor en forelder som har foreldreansvar skal fratas dette.

FAST BOSTED

Foreldrene har avtalefrihet og kan avtale seg imellom hvem barna skal bo hos. Det er også adgang til å avtale det som i dagligtale omtales som 50/50, delt bosted eller delt omsorg. En domstol vil være tilbakeholden med å idømme en delt bostedsordning da barnefordelingssaker som kommer opp for retten ofte har et så høyt konfliktnivå at en slik løsning ikke er til barnets beste. Momenter som vektlegges i avgjørelsen kan være hvem av foreldrene som kan tilby barnet den mest tjenlige boligen, hvor barnet har sin venne- og omgangskrets, spesielle behov hos barnet som nødvendiggjør hovedomsorg fra en forelder eller på en bestemt plass.

SAMVÆR

Samvær fastsettes for den forelder som ikke får fast bosted. Det er full avtalefrihet om omfanget av samvær, barneloven har likevel definert hva som anses som «vanlig samvær», og det er en ettermiddag i uken med overnatting, annenhver helg, til sammen tre uker i sommerferien og annenhver høst-, jule-, vinter – og påskeferie.

BARNETS BESTE

Et sentralt spørsmål i barnefordelingssaker er hva som er til barnets beste. Dette er et lovpålagt hensyn som skal vurderes under alle spørsmål saken reiser. Det blir ofte oppnevnt en sakkyndig psykologspesialist for å bistå retten i denne vurderingen. En del av en barnets beste vurdering er barnets egen mening. Fra 7 år og oppover vil denne normalt bli tillagt selvstendig vekt alt etter barnets alder og modenhet.

Ting du bør tenke på dersom du er involvert i en barnesak

1. Unngå konfrontasjoner, krangling og navnekalling av den andre forelder. Dette gjelder når barnet er der, men også overfor sakkyndig, dommer, skole og øvrig familie mm. Det gjelder også selv om den andre forelder ikke klarer dette.
2. Før gjerne en dagbok i perioder med dårlig samarbeid eller dersom du ønsker å vise for retten eller andre myndigheter hvordan den andre forelder bryter avtaler o.l. Dagboken bør føres på et nøytralt språk og i størst mulig grad opplyse om objektive forhold.
3. Skjerm barnet så godt du kan. Dette inkluderer å avstå fra fristelsen om å «hjelp» barnet til å si rett ting eller på noen annen måte sette det i en lojalitetskonflikt ved at du uttrykker sinne, frustrasjon eller tristhet over at barnet skal være med den andre forelder eller situasjonen dere står i som sådan.
4. Dersom du skal ha hjemmebesøk eller annen type kontakt fra rettsoppnevnt sakkyndig så husk på at dette ikke er «din» person. Hun eller han er ikke en person du skal betro deg til, han eller hun har ikke taushetsplikt overfor de andre partene i saken, men er der for å avgi en vurdering til retten i sakens anledning.

Nyhet!

Nå bygger vi med tretakstoler igjen!

I løpet av 40 år har vi levert mer enn 400 fjøs med tretakstoler til alle dyreslag. De siste 10 årene har vi hovedsakelig bygd fjøs med stålkonstruksjon. Etterspørselen etter bygg med tretakstoler og tre er økende. Derfor ønsker vi å tilby også disse byggene til våre kunder.

Kontakt en av våre selgere hvis du er interessert i tilbud på bygg i stål eller tre. Vi leverer bygg til alle dyreslag, samt lagerbygg, industribygg og plantørker.

Innlandet, Vestland og Trøndelag:

Roy Magne Storholm
roy@fjossystemer.no
918 98 684

Trøndelag, Nordland og Troms:

Paul Waadal
paul@fjossystemer.no
901 26 195

Innlandet og Sørlandet:

Runar Granskogen
runar@fjossystemer.no
485 04 000

Trøndelag, Nordland og Troms:

Per Tore Bratberg
pertore@fjossystemer.no
952 00 858

**SMART
FØRING**

FJØSSYSTEMER

www.fjossystemer.no

FJØSSYSTEMER

Bonden og dyrenes førstevalg

Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3178 Våle
Tlf. 33 30 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbø
Tlf. 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

Bygg
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
bygg@fjossystemer.no

SIDE 42		www.agromiljo.no Tlf. 51 71 20 20 post@agromiljo.no	Lagring og spreiring av husdyrgjødsel er vårt fagområde. – Effektiv og miljøvennlig gjødselhåndtering.
SIDE 43		www.bergerud-gaard.no ole@bergerud-gaard.no Tlf. 91 84 50 04	Plastplater til alle formål.
		www.danbox-agro.com salg@danbox-group.com Tlf. +47 463 55 666	Med klimapaviljonger får du kvalitetsbygg – en økonomisk og attraktiv totalløsning. Vi leverer plastplater til alle formål. Ta kontakt for et uforpliktende tilbud.
		www.fatland.no harald.pedersen@fatland.no Tlf. 98 25 39 11	Over 5000 produsenter har allerede valgt Fatland. Ta gjerne kontakt med oss for en uforpliktende prat om hva vi kan tilby deg.
SIDE 15 BAKSIDEN		www.felleskjøpet.no Felleskjøpet Agri Tlf. 72 50 50 50 www.fkra.no FK Rogaland Agder Tlf. 51 88 70 00	Felleskjøpet er hovedleverandør av driftsmidler til Norsk landbruk. Våre viktigste produktområder er korn, kraftfôr, plantekultur, maskin, butikkvarer, innendørsmekanisering og faglig kompetanse.
SIDE 36		www.fiska.no post@fiska.no Tlf. 51 74 33 00	Norges største private leverandør av kraftfôr med sterkt fokus på kostnadseffektiv drift og bondens lønnsomhet.
SIDE 17/45		www.fjossystemer.no Øst, Fåvang Tlf. 61 28 35 00 Sør, Våle Tlf. 33 30 69 61 Vest, Nærbø Tlf. 51 43 39 60 Midt-Norge, Heimdal Tlf. 72 89 41 00	TOTALLEVERANDØREN av komplette løsninger for landbruket. Våre fagkonsulenter skreddersyr løsninger tilpasset ditt behov! – Ta kontakt for prosjektering og tilbud.
		www.furusetth.no furusetth@furusetth.no Tlf. 63 97 70 10	Vi legger vilkårene til rette for et godt samarbeid!
SIDE 42		www.futurehaller.no post@futurestalhaller.no Tlf. 91 53 68 99	Vi leverer flyttbare rundbuehaller i valgbar bredde og lengde. Disse kan leveres isolert med innredning tilpasset svineproduksjon.
SIDE 2		www.husdyrsystemer.no post@husdyrsystemer.no Tlf. 38 11 81 00	Mambo grisemor og automix. Melkeerstatning og startfôr. Innredning, utgjødsling og ventilasjon.
		www.if.no/landbruk Tlf. 815 11 526	If har hjulpet bønder med landbruksforsikring i mange år. Ta kontakt med en av våre erfarne medarbeidere over hele landet.
SIDE 37		www.mineralexpressen.no post@mineralexpressen.no Tlf. 466 97 672	Prøv det geniale gjødselbehandlingssystemet GJØDSEL MAX og opplev en utrolig forandring av møkka.
		www.imekservice.no service@imekservice.no Tlf. 905 71 192	Over 20 års erfaring i hele Norge. Prosjektering, montering og service. Eget lager – alle dager – rask levering.
SIDE 29		www.norgesfor.no post@norgesfor.no Tlf. 22 40 07 00	Kraftfôr til alle dyreslag, såvarer, korn, gjødsel, plantevern og butikkvarer. Faglig kompetanse.
		www.norsk-slakt.no postmottak@norsk-slakt.no Tlf. 740 83 700	Ønsker mer gris! Vi har svært konkurransedyktige betingelser!
SIDE 3		https://medlem.nortura.no Tlf. 955 18 400	Ditt eget selskap!
SIDE 23		www.jaerbu.no ov@oleg.no Tlf. 51 79 35 50	Jærbu gjødeslpumper direkte fra produsent.
SIDE 33		www.optima-ph.no optimaph@kvamnet.no Tlf. 918 17 432 / 908 47 448	Optima pH til folk og dyr. Hudvask og hudpleie (spenepleie) etter økologiske prinsipper. Oppnå god normalflora og unngå mange problemer.

	www.p-lindberg.no kontakt@p-lindberg.no Tlf. 21 98 47 47	Leverandør av varer til det danske landbruket i 160 år, nå også i Norge.	SIDE 16
	www.prima.as post@prima.as Tlf. 51 79 86 00	Prima Jæren er opptatt av jærsk og norsk landbruk og har vært pådriver for å maksimere inntekten til bonden i Norges matfat.	
	www.reimelandteknikk.no post@rlteknikk.no Tlf. 51 56 10 80	Landets største produsent av innredninger og rekvisita til husdyrrom. Tilbyr også utstyr for gjødselbehandling.	SIDE 7
	Johannes Silde Johannes_silde@hotmail.com Tlf. 97 08 65 55	SPF Landsvin og TN70 purker med høg avlsverdi til salgs. Kan levere i størsteparten av Sør-Norge. Uavhengig av slakteritilhøyring.	
	www.tomb.no post@tomb.no Tlf. 69 28 30 00	Vgs: NATURBRUK (landbruk, hest, friluftsliv), BYGG (tømrer og anleggsteknikk), TIP (kjøretøy), studiespesialisering. Internat – elever fra hele landet.	SIDE 23
	www.tunetanken.dk salg@tunetanken.dk Tlf. +45 7697 3000	Nye og brukte siloer og tanker.	

UTGIVELSESPPLAN SVIN 2021:

NR.	MANUSFRIST	MATR.FRIST	UTGIVELSE	TEMANUMMER
1	11. jan	15. jan	29. jan	Fôring
2	08. feb	12. feb	26. feb	
3	08. mars	12. mars	26. mars	Maskiner & hjelpemidler
4	19. april	23. april	07. mai	
5	25. mai	28. mai	11. juni	Kjøttindustri, marked, slaktegris
6	09. aug	13. aug	27. aug	
7	20. sep	24. sep	08. okt	Energi og gjødsel
8	18. okt	22. okt	05. nov	
9	15. nov	19. nov	03. des	Bygg og innendørs-mek

AGROMEK 2021	skulle ha vært arrangert i Herning 19.–22. januar, men er utsatt på ubestemt tid.
DRIFTSLEDELSE	Kurs i driftsledelse arrangeres av Norsvinskolen 9.–11. februar i Hamar.
EUROTIER 2020	i Hannover i november 2020 ble utsatt til 9.–12. februar 2021 av DLG. Den blir nå i stedet arrangert digitalt på grunn av koronapandemien.
SMÅGRISPRODUKSJON	Kurs i smågrisproduksjon arrangeres av Norsvinskolen 23.–25. februar i Hamar.
SIA SIMA I 2020	som skulle ha vært arrangert 11.–15. november i 2020 i Paris nord, ble utsatt til 21.–25. februar 2021. Men den er igjen utsatt til 6.–10. november 2022.

Har du tips om møter, kurs, seminarer, utstillinger eller annet som har bredere interesse for svineproduksjoner og andre i svinekjøttets verdikjede, send en e-post eller gi oss et vink! svin@norsvin.no

NESTE NUMMER AV SVIN, NUMMER 2, KOMMER UT DEN 26. FEBRUAR 2021

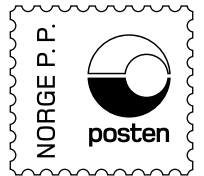
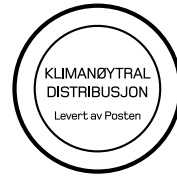
// Manusfrist: 8. februar
// Bestillingsfrist annonser: 8. februar
// Leveringsfrist annonsemateriell: 12. februar

ANNONSEPRISER:

FORMAT	4-FARGER	2./3. OMSLAG
1/1	16.400,-	17.900
1/2	10.200,-	11.200
1/3	8.200,-	
1/4	7.100,-	7.700
1/8	3.950,-	
Baksiden	18.900,-	

LANDBRUKSLEVERANDØRENE:

	3 LINJER	5 LINJER
Enkeltinnrykk	1.800,-	2.300,-
5 innrykk	1.440,-	1.840,-
9 innrykk	1.260,-	1.610,-

Format™

**Nytt
sortiment**

Sannsynligvis verdens beste smågrisfôr

Ønsker du god lønnsomhet, topp tilvekst, det beste fôrforbruket og en frisk og rask gris? Da er Format smågrisfôr det beste valget. Vårt nye Format smågrisfôr har næringsinnhold tilpasset dagens gris. Forbedringene er basert på internasjonal forskning og støttet opp av egne forsøk på norsk gris.

NYTT Format smågrisfôr:

- **Melkestart** – det ultimate startfôret for spedgris
- **Kvik 1** – For maksimal tilvekst og fôrutnyttelse
- **Kvik 2** – der maksimal tilvekst ikke er avgjørende
- **Robust** – skånsomt fôr
- **Pigg** – kompromissløst avvenningsfôr

Felleskjøpet